నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

పట్ఠానుద్దేస దీపనీపాఠ

౧. హేతుపచ్చయో

కతమో హేతుపచ్చయో. లోభో హేతుపచ్చయో. దోసో, మోహో, అలోభో, అదోసో, అమోహో హేతు పచ్చయో.

కతమే ధమ్మా హేతుపచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నా. లోభ సహజాతా చిత్తచేతసికా ధమ్మా చ రూపకలాపాధమ్మా చ దోససహ జాతా మోహసహజాతా అలోభసహజాతా అదోససహ జాతా అమోహసహజాతా చిత్తచేతసికా ధమ్మా చ రూపకలాపా ధమ్మా చ హేతుపచ్చయతో ఉప్పన్నా హేతుపచ్చయుప్పన్నా ధమ్మా.

సహజాతరూపకలాపా నామ సహేతుకపటిసన్ధిక్ఖణే కమ్మజరూపాని చ పవత్తికాలే సహేతుకచిత్తజరూపాని చ. తత్థ పటిసన్ధిక్ఖణో నామ పటిసన్ధిచిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణో. పవత్తికాలో నామ పటిసన్ధిచిత్తస్స ఠితిక్ఖణతో పట్ఠాయ యావ చుతికాలం వుచ్చతి.

కేనట్ఠేన హేతు, కేనట్ఠేన పచ్చయోతి. మూలట్ఠేన హేతు, ఉపకారకట్ఠేన పచ్చయోతి. తత్థ మూలయమకే వుత్తానం లోభాదీనం మూలధమ్మానం మూలభావో మూలట్ఠో నామ. సో మూలట్ఠో మూలయమకదీపనియం అమ్హేహి రుక్ఖోపమాయ దీపితోయేవ.

అపి చ ఏకో పురిసో ఏకిస్సం ఇత్థియం పటిబద్ధ చిత్తో హోతి. సో యావ తం చిత్తం న జహతి, తావ తం ఇత్థిం ఆరబ్భ తస్స పురిసస్స లోభసహజాతాని కాయవచీమనోకమ్మాని చ లోభసముట్ఠితాని చిత్తజరూపాని చ చిరకాలంపి పవత్తన్తి. సబ్బాని చ తాని చిత్తచేతసికరూపాని తస్సం ఇత్థియం రజ్జనలోభమూలకాని హోన్తి. సో లోభో తేసం మూలట్ఠేన హేతు చ, ఉపకారకట్ఠేన పచ్చయో చ. తస్మా హేతుపచ్చయో. ఏస నయో సేసాని రజ్జనీయవత్థూని ఆరబ్భరజ్జనవసేన ఉప్పన్నేసు లోభేసు, దుస్సనీయవత్థూని ఆరబ్భ దుస్సనవసేన ఉప్పన్నేసు దోసేసు, ముయ్హనీయవత్థూని ఆరబ్భ ముయ్హనవసేన ఉప్పన్నేసు మోహేసు చ.

తత్థ యథా రుక్ఖస్స మూలాని సయం అన్తోపథవియం సుట్ఠు పతిట్ఠహిత్వా పథవిరసఞ్చ ఆపోరసఞ్చ గహేత్వా తం రుక్ఖం యావ అగ్గా అభిహరన్తి, తేన రుక్ఖో చిరకాలం వడ్ఢమానో తిట్ఠతి. తథా లోభో చ తస్మిం తస్మిం వత్థుమ్హి రజ్జనవసేన సుట్ఠు పతిట్ఠహిత్వా తస్స తస్స వత్థుస్స పియరూపరసఞ్చ సాతరూపరసఞ్చ గహేత్వా సమ్పయుత్తధమ్మే యావ కాయవచీవీతిక్కమా అభిహరతి, కాయ వీతిక్కమం వా వచీవీతిక్కమం వా పాపేతి. తథా దోసో చ దుస్సన వసేన అప్పియరూపరసఞ్చ అసాతరూపరసఞ్చ గహేత్వా, మోహో చ ముయ్హనవసేన నానారమ్మణేసు నిరత్థకచిత్తాచారరసం వడ్ఢేత్వాతి వత్తబ్బం. ఏవం అభిహరన్తా తయో ధమ్మా రజ్జనీయాదీసు వత్థూసు సమ్పయుత్తధమ్మే మోదమానే పమోదమానే కరోన్తో వియ చిర కాలం పవత్తేన్తి. సమ్పయుత్తధమ్మా చ తథా పవత్తన్తి. సమ్పయుత్త ధమ్మేసు చ తథా

పవత్తమానేసు సహజాతరూపకలాపాపి తథా పవత్తన్తియేవ. తత్థ సమ్పయుత్తధమ్మే అభిహరతీతి ద్వే పియరూప సాతరూపరసే సమ్పయుత్తధమ్మానం సన్తికం పాపేతీతి అత్థో.

సుక్కపక్ఖే సో పురిసో యదాకామేసు ఆదీనవం పస్సతి, తదా సో తం చిత్తంజహతి, తం ఇత్థిం ఆరబ్భ అలోభో సఙ్జాయతి. పుబ్బే యస్మిం కాలే తం ఇత్థిం ఆరబ్భ లోభమూలకాని అసుద్ధాని కాయవచీమనోకమ్మాని వత్తన్తి. ఇదాని తస్మిం కాలేపి అలోభమూలకాని సుద్ధాని కాయవచీమనోకమ్మాని వత్తన్తి. పబ్బజిత సీలసంవరాని వా ఝానపరికమ్మాని వా అప్పనాఝానాని వా వత్తన్తి. సో అలోభో తేసం మూలట్ఠేన హేతు చ హోతి, ఉపకారకట్ఠేన పచ్చయోచ. తస్మా హేతుపచ్చయో. ఏస నయో సేసేసు లోభ పటిపక్ఖేసు అలోభేసు, దోసపటిపక్ఖేసు అదోసేసు, మోహ పటిపక్ఖేసు అమోహేసు చ.

తత్థ రుక్ఖమూలాని వియ అలోభో లోభనేయ్యవత్థూసు లోభం పహాయ లోభవివేకసుఖరసం వడ్ఢేత్వా తేన సుఖేన సమ్పయుత్తధమ్మే మోదమానే పమోదమానే కరోన్తో వియ యావ ఝానసమాపత్తిసుఖా వా యావ మగ్గఫలసుఖా వా వడ్ఢాపేతి. తథా అదోసో చ దోసనేయ్యవత్థూసు దోసవివేకసుఖరసం వడ్ఢేత్వా, అమోహో చ మోహనేయ్యవత్థూసు మోహవివేకసుఖరసం వడ్ఢేత్వాతి వత్తబ్బం. ఏవం వడ్ఢాపేన్తా తయో ధమ్మా కుసలేసు ధమ్మేసు సమ్పయుత్తధమ్మే మోదమానే పమోదమానే కరోన్తో వియ చిర కాలంపి పవత్తేన్తి. సమ్పయుత్తధమ్మా చ తథా పవత్తన్తి. సమ్పయుత్త ధమ్మేసు చ తథా పవత్తమానేసు సహజాతరూపకలాపాపి తథా పవత్తన్తియేవ.

తత్థ లోభవివేకసుఖరసన్తి వివిచ్చనం విగమనం వివేకో. లోభస్స వివేకో లోభవివేకో. లోభవివేకే సుఖం లోభవివేకసుఖం. లోభవివేకం పటిచ్చ ఉప్పన్నసుఖన్తి వుత్తం హోతి. తదేవ రసో లోభవివేకసుఖరసోతి సమాసో. అయం అభిధమ్మే పట్ఠాననయో.

హత్తన్తనయో పన అవిజ్జాసఙ్ఖాతో మోహో చ తణ్హాసఙ్ఖాతో లోభో చాతి ద్వే ధమ్మా సబ్బేసంపి వట్టదుక్ఖధమ్మానం మూలాని హోన్తి. దోసో పన లోభస్స నిస్సన్దభూతం పాపమూలం హోతి. విజ్జాసఙ్ఖాతో అమోహో చ నిక్ఖమధాతుసఙ్ఖాతో అలోభో చాతి ద్వే ధమ్మా వివట్టధమ్మానం మూలాని హోన్తి. అదోసో పన అలోభస్స నిస్సన్దభూతం కల్యాణమూలం హోతి. ఏవం ఛబ్బిధాని మూలాని సహజాతానంపి అసహజాతానంపి నామరూపధమ్మానం పచ్చయా హోన్తీతి. అయం సుత్తన్తేసు నయో. హేతుపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౨. ఆరమ్మణపచ్చయో

కతమో ఆరమ్మణపచ్చయో. సబ్బేపి చిత్తచేతసికా ధమ్మా సబ్బేపి రూపధమ్మా సబ్బంపి నిబ్బానం సబ్బాపి పఞ్ఞత్తియో ఆరమ్మణ పచ్చయో. న హి సో నామ ఏకోపి ధమ్మో అత్థి, యో చిత్త చేతసికానం ఆరమ్మణం న హోతి. సఙ్ఖేపతో పన ఆరమ్మణం ఛబ్బిధం హోతి రూపారమ్మణం సద్దారమ్మణం గన్ధారమ్మణం రసారమ్మణం ఫోట్ఠబ్బారమ్మణం ధమ్మారమ్మణన్తి.

కతమే ధమ్మా ఆరమ్మణపచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నా. సబ్బేపి చిత్త చేతసికాధమ్మా ఆరమ్మణపచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నా. న హి కిఞ్చి చిత్తం నామ అత్థి, యం చిత్తం భూతేన వా అభూతేన వా ఆరమ్మణేన వినా పవత్తతి.

తత్థ పచ్చుప్పన్నం రూపారమ్మణం దువిధస్స చక్ఖువిఞ్ఞాణచిత్తస్స ఆరమ్మణపచ్చయో. పచ్చుప్పన్నం సద్దారమ్మణం దువిధస్స సోతవిఞ్ఞాణ చిత్తస్స. పచ్చుప్పన్నం గన్ధారమ్మణం దువిధస్స ఘానవిఞ్ఞాణచిత్తస్స. పచ్చుప్పన్నం రసారమ్మణం దువిధస్స జివ్హావిఞ్ఞాణచిత్తస్స. పచ్చుప్పన్నం తివిధం ఫోట్ఠబ్బారమ్మణం దువిధస్స కాయవిఞ్ఞాణచిత్తస్స. పచ్చుప్పన్నాని తాని పఞ్చారమ్మణాని తివిధస్స మనోధాతుచిత్తస్స ఆరమ్మణపచ్చయో. సబ్బాని తాని అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నాని పఞ్చారమ్మణాని వా సబ్బాని తేకాలికాని కాలవిముత్తాని ధమ్మారమ్మణాని వా ఛ సత్తతివిధానం మనోవిఞ్ఞాణచిత్తానం యథారహం ఆరమ్మణపచ్చయో.

కేనట్ఠేన ఆరమ్మణం, కేనట్ఠేన పచ్చయోతి. చిత్త చేతసికేహి ఆలమ్బితబ్బట్ఠేన ఆరమ్మణం, ఉపకారకట్ఠేన పచ్చయోతి.

ఆలమ్బితబ్బట్ఠేనాతి చేత్థ ఆలమ్బణకిరియా నామ చిత్త చేతసికానం ఆరమ్మణగ్గహణకిరియా, ఆరమ్మణుపాదాన కిరియా.

యథా హి లోకే అయోధాతుం కామేతి ఇచ్ఛతీతి అత్థేన అయోకన్తకో నామ లోహధాతువిసేసో అత్థి. సో అయోఖన్ధసమీపం సమ్పత్తో తం అయోఖన్ధం కామేన్తో వియ ఇచ్ఛన్తో వియ అయోఖన్ధాభిముఖో చఞ్చలతి. సయం వా తం అయోఖన్ధం ఉపగచ్ఛతి. అయోఖన్ధం వా అత్తాభిముఖం ఆకడ్ఢతి, అయోఖన్ధో తదభిముఖో చఞ్చలతి, తం వా ఉపగచ్ఛతి. అయం అయోకన్తకస్స ఆలమ్బణకిరియా నామ. ఏవమేవ చిత్తచేతసికానం ఆరమ్మణేసు ఆలమ్బణకిరియా దట్ఠబ్బా. న కేవలం ఆరమ్మణేసు ఆలమ్బణ మత్తం హోతి. అథ ఖో చిత్తచేతసికా ధమ్మా సత్తసన్తానే ఉప్పజ్జమానా ఛసు ద్వారేసు ఆరమ్మణానం ఆపాతాగమనే ఏవ ఖణే ఖణే ఉప్పజ్జన్తి. ఉప్పజ్జిత్వా చ ఖణే ఖణే నిరుజ్ఝన్తి.

యథా తం భేరితలే భేరిసద్దా ఉప్పజ్జమానా తత్థ తత్థ హత్థేన పహరణకాలే ఏవ ఖణే ఖణే ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పజ్జిత్వా చ ఖణే ఖణే నిరుజ్ఝన్తి. వీణాసద్దా ఉప్పజ్జమానా వీణాతన్తీసు తత్థ తత్థ వీణాదన్తకేన పహరణకాలే ఏవ ఖణే ఖణే ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పజ్జిత్వా చ ఖణే ఖణే నిరుజ్ఝన్తీతి. నిద్దాయన్తస్స భవఙ్గచిత్తప్పవత్తి కాలేపి పుబ్బభవే మరణాసన్నకాలే ఛసు ద్వారేసు ఆపాత మాగతాని కమ్మ కమ్మనిమిత్త గతినిమిత్తాని ఏవ భవఙ్గచిత్తానం ఆరమ్మణపచ్చయోతి. ఆరమ్మణపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౩. అధిపతిపచ్చయో

దువిధో అధిపతిపచ్చయో ఆరమ్మణాధిపతిపచ్చయో సహ జాతాధిపతిపచ్చయో చ. తత్థ కతమో ఆరమ్మణాధిపతిపచ్చయో. ఆరమ్మణపచ్చయే వుత్తేసు ఆరమ్మణేసు యాని ఆరమ్మణాని అతిఇట్ఠాని హోన్తి అతికన్తాని అతిమనాపాని గరుకతాని. తాని ఆరమ్మణాని ఆరమ్మణాధిపతిపచ్చయో. తత్థ అతిఇట్ఠానీతి సభావతో ఇట్ఠాని వా హోన్తు అనిట్ఠాని వా, తేన తేన పుగ్గలేన అతిఇచ్ఛితాని ఆరమ్మణాని ఇధ అతిఇట్ఠాని నామ.

తాని పన ధమ్మతో ద్వే దోసమూలచిత్తుప్పాదే చ ద్వే మోమూహ చిత్తుప్పాదే చ దుక్ఖసహగతకాయవిఞ్ఞాణచిత్తుప్పాదే చ ఠపేత్వా అవసేసాని సబ్బాని కామావచరచిత్తచేతసికాని చ రూపారూప లోకుత్తరచిత్తచేతసికాని చ సబ్బాని అతిఇట్ఠరూపాని చ హోన్తి.

తేసుపి కామారమ్మణాని గరుం కరోన్తస్సేవ ఆరమ్మణా ధిపతిపచ్చయో. గరుం అకరోన్తస్స ఆరమ్మణాధిపతిపచ్చయో న హోతి. ఝానలాభినో పన అత్తనా పటిలద్ధాని మహగ్గతఝానాని అరియసావకా చ అత్తనా పటిలద్ధే లోకుత్తరధమ్మే గరుం అకరోన్తా నామ నత్థి.

కతమే ధమ్మా తస్స పచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నా. అట్ఠ లోభ మూలచిత్తాని అట్ఠ కామావచరకుసలచిత్తాని చత్తారి కామావచర ఞాణసమ్పయుత్తకిరియచిత్తాని అట్ఠ లోకుత్తరచిత్తాని తస్స పచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నా.

తత్థ లోకియాని ఛళారమ్మణాని లోభమూలచిత్తానం పచ్చయో. సత్తరస లోకియకుసలాని చతున్నం ఞాణవిప్పయుత్త కుసలానం. తాని కుసలానిచేవ హేట్ఠిమమగ్గఫలాని చ నిబ్బానఞ్చ చతున్నం ఞాణసమ్పయుత్తకుసలానం. అరహత్తమగ్గఫలాని చ నిబ్బానఞ్చ చతున్నం ఞాణసమ్పయుత్తకిరియానం. నిబ్బానం అట్ఠన్నం లోకుత్తర చిత్తానన్తి.

కేనట్ఠేన ఆరమ్మణం, కేనట్ఠేన అధిపతి. ఆలమ్బి తబ్బట్ఠేన ఆరమ్మణం, ఆధిపచ్చట్ఠేన అధిపతి. కో ఆధిపచ్చట్ఠో. అత్తానం గరుం కత్వా పవత్తేసు చిత్తచేతసికేసు ఇస్సరభావో ఆధిపచ్చట్ఠో. లోకే సామికా వియ ఆరమ్మణాధిపతిపచ్చయ ధమ్మా దట్ఠబ్బా, దాసా వియ పచ్చయుప్పన్నధమ్మా దట్ఠబ్బా.

సుతసోమజాతకే రాజా పోరిసాదో మనుస్సమంసం గరుం కరోన్తో మనుస్సమంసహేతు రజ్జం పహాయ అరఞ్ఞే విచరతి. తత్థ మనుస్సమంసే గన్ధరస ధమ్మా ఆరమ్మణాధిపతిపచ్చయో. రఞ్ఞో పోరిసాదస్స లోభమూలచిత్తం పచ్చయుప్పన్నధమ్మో. రాజా సుత సోమో సచ్చధమ్మం గరుం కత్వా సచ్చధమ్మహేతు రజ్జసమ్పత్తిఞ్చ ఞాతి సఙ్ఘఞ్చ అత్తనో జీవితఞ్చ ఛట్టేత్వా పున రఞ్ఞో పోరిసాదస్స హత్థం ఉపగతో. తత్థ సచ్చధమ్మో ఆరమ్మణాధిపతిపచ్చయో. రఞ్ఞో సుతసోమస్స కుసలచిత్తం పచ్చయుప్పన్నధమ్మో. ఏసనయో సబ్బేసు గరుకతేసు ఆరమ్మణేసు.

కతమో సహజాతాధిపతిపచ్చయో. అధిపతిభావం పత్తా చత్తారో ధమ్మా అధిపతిపచ్చయో, ఛన్దో చిత్తం వీరియం వీమంసా.

కతమే ధమ్మా తస్స పచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నా. అధిపతి సమ్పయుత్తా చిత్తచేతసికా చ అధిపతిసముట్ఠితా చిత్తజరూపధమ్మా చ తస్స పచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నా.

కేనట్ఠేన సహజాతో, కేనట్ఠేన అధిపతి.

సహుప్పాదనట్ఠేన సహజాతో, సహజాతానం ధమ్మానం అభిభవనట్ఠేన అధిపతి. తత్థ సహుప్పాదనట్ఠేనాతి యో ధమ్మో సయం ఉప్పజ్జమానో అత్తనా సహజాతధమ్మే చ అత్తనా సహేవ ఉప్పాదేతి, తస్స అత్తనా సహజాతధమ్మానం సహుప్పాదనట్ఠేన.

అభిభవనట్ఠేనాతి అజ్ఝోత్థరణట్ఠేన. యథా రాజా చక్కవత్తి అత్తనో పుఞ్ఞిద్ధియా సకలదీపవాసినో అభిభవన్తో అజ్ఝోత్థరన్తో అత్తనో వసే వత్తాపేతి, సకలదీపవాసినో చ తస్స వసే వత్తన్తి. తథా అధిపతిట్ఠానపత్తా ఇమే చత్తారో ధమ్మా అత్తనో అత్తనో విసయే సహజాతధమ్మే అభిభవన్తా అజ్ఝోత్థరన్తా అత్తనో వసే వత్తాపేన్తి, సహజాతధమ్మా చ తేసం వసే వత్తన్తి. యథా వా సిలాథమ్భే పథవిధాతు ఉదకక్ఖన్ధే ఆపోధాతు అగ్గిక్ఖన్ధే తేజోధాతు వాతక్ఖన్ధే వాయోధాతు అత్తనా సహజాతా తిస్సో ధాతుయో అభిభవన్తా అజ్ఝోత్థరన్తా అత్తనో గతిం గమాపేన్తి, సహజాతధాతుయో చ తాసం గతిం గచ్ఛన్తి, ఏవమేవ అధిపతిట్ఠానపత్తా ఇమే చత్తారో ధమ్మా అత్తనో బలేన సహజాతధమ్మే అత్తనో గతిం గమాపేన్తి, సహజాతధమ్మా చ తేసం గతిం గచ్ఛన్తి, ఏవం సహజాతధమ్మానం అభిభవనట్ఠేన.

ఏత్థ వదేయ్యుం, యది సహజాతధమ్మానం అభిభవనట్ఠేన అధిపతినామ సియా. ఏవం సతి తిట్ఠతు ఛన్దో, లోభో ఏవ అధిపతినామ సియా, సో హి ఛన్దతోపి బలవతరో హుత్వా సహ జాతధమ్మే అభిభవన్తో పవత్తతీతి. వుచ్చతే, బాలపుథుజ్జనేసు ఏవ లోభో ఛన్దతో బలవతరో హోతి, పణ్డితేసు పన ఛన్దో ఏవ లోభతో బలవతరో హుత్వా సహజాతధమ్మే అభి భవన్తో పవత్తతి. సచే హి లోభో ఏవ ఛన్దతో బలవతరో సియా, కథం ఇమే సత్తా లోభస్స హత్థగతా భవసమ్పత్తి భోగసమ్మత్తియో ఛట్టేత్వా నేక్ఖమ్మధమ్మే పూరేత్వా వట్టదుక్ఖతో నిస్సరేయ్యుం. యస్మా పన ఛన్దో ఏవ లోభతో బలవతరో హోతి, తస్మా ఇమే సత్తా లోభస్స హత్థగతా భవసమ్పత్తి భోగసమ్పత్తియో ఛట్టేత్వా నేక్ఖమ్మధమ్మే పూరేత్వా వట్టదుక్ఖతో నిస్సరన్తి. తస్మా ఛన్దో ఏవ లోభతో బలవతరో హోతి, ఛన్దో ఏవ అధిపతి, న లోభోతి. ఏస నయో దోసాదీసుపీతి.

తత్థ లోకే మహన్తేసు సుదుక్కరేసు పురిసకమ్మేసు పచ్చుపట్ఠితేసు ఇమే చత్తారో ధమ్మా కమ్మసిద్ధియా సంవత్తన్తి. కథం.

హీనచ్ఛన్దా బహుజ్జనా మహన్తాని సుదుక్కరాని పురిసకమ్మాని దిస్వా నివత్తచ్ఛన్దా హోన్తి. కాతుం న ఇచ్ఛన్తి, అమ్హాకం అవిసయోతి నిరపేక్ఖా రపేన్తి. ఛన్దాధికో పన తాదిసాని పురిసకమ్మాని దిస్వా ఉగ్గతచ్ఛన్దో హోతి, అతివియ కాతుం ఇచ్ఛతి, మమ విసయో ఏసోతి అధిట్ఠానం గచ్ఛతి. సో ఛన్దేన అభికడ్ఢితో యావ తం కమ్మం న సిజ్ఝతి, తావ అన్తరా తం కమ్మం ఛట్టేతుం న సక్కోతి. ఏవఞ్చ సతి అతిమహన్తంపి తం కమ్మం ఏకస్మిం కాలే సిద్ధం భవిస్సతి.

హీనవీరియా చ బహుజ్జనా తాదిసాని కమ్మాని దిస్వా నివత్త వీరియా హోన్తి, ఇదం మే కమ్మం కరోన్తస్స బహుం కాయదుక్ఖం వా చేతోదుక్ఖం వా భవిస్సతీతి నివత్తన్తి. వీరియాధికో పన తాదిసాని పురిసకమ్మాని దిస్వా ఉగ్గతవీరియో హోతి, ఇదానేవ ఉట్ఠహిత్వా కాతుం ఇచ్ఛతి. సో చిరకాలంపి తం కమ్మం కరోన్తో బహుం కాయదుక్ఖం వా చేతోదుక్ఖం వా

అనుభవన్తోపి తస్మిం వీరియ కమ్మే ననిబ్బిన్దతి, మహన్తేన కమ్మవీరియేన వినా భవితుం న సక్కోతి, తాదిసేన వీరియేన రత్తిదివం ఖేపేన్తో చిత్తసుఖం విన్దతి. ఏవఞ్చ సతి అతిమహన్తంపి తం కమ్మం ఏకస్మిం కాలే సిద్ధం భవిస్సతి.

హీనచిత్తా చ బహుజ్జనా తాదిసాని కమ్మాని దిస్వా నివత్తచిత్తా హోన్తి. పున ఆరమ్మణంపి న కరోన్తి. చిత్తాధికో పన తాదిసాని కమ్మాని దిస్వా ఉగ్గతచిత్తో హోతి, చిత్తం వినోదేతుంపి న సక్కోతి, నిచ్చకాలం తత్థ నిబన్ధచిత్తో హోతి. సో చిత్తవసికో హుత్వా చిరకాలంపి తం కమ్మం కరోన్తో బహుం కాయదుక్ఖంవాపీతిఆదినా ఛన్దాధిపతినయేన వత్తబ్బం.

మన్దపఞ్ఞా చ బహుజ్జనా తాదిసాని కమ్మాని దిస్వా నివత్తపఞ్ఞా హోన్తి, కమ్మానం ఆదిమ్పి న పస్సన్తి, అన్తపి న పస్సన్తి, అన్ధకారే పవిసన్తా వియ హోన్తి, తాని కమ్మాని కాతుం చిత్తంపి న నమతి. పఞ్ఞాధికో పన తాదిసాని కమ్మాని దిస్వా ఉగ్గతపఞ్ఞో హోతి, కమ్మానం ఆదింపి పస్సతి, అన్తంపి పస్సతి, ఫలంపి పస్సతి, ఆనిసంసంపి పస్సతి. సుఖేన కమ్మసిద్ధియా నానాఉపాయంపి పస్సతి. సో చిరకాలంపి తం కమ్మం కరోన్తోతిఆదినా వీరియాధిపతినయేన వత్తబ్బం. ఇధ పన మహతియా కమ్మవీమంసాయాతి చ తాదిసియా కమ్మ వీమంసాయాతి చ వత్తబ్బం.

ఏవం లోకే మహన్తేసు సుదుక్కరేసు పురిసకమ్మేసు పచ్చుపట్ఠితేసు ఇమే చత్తారో ధమ్మా కమ్మసిద్ధియా సంవత్తన్తి. ఇమేసఞ్చ చతున్నం అధిపతీనం విజ్జమానత్తా లోకే పురిసవిసేసా నామ దిస్సన్తి, సబ్బఞ్ఞుబుద్ధా నామ దిస్సన్తి, సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తా నామ దిస్సన్తి, పచ్చేకబుద్ధా నామ దిస్సన్తి, పచ్చేకబోధిసత్తానామ దిస్సన్తి, అగ్గసావకానామ మహాసావకా నామ సావకబోధిసత్తా నామ దిస్సన్తి. లోకేపి ఏవరూపానం పురిసవిసేసానం వసేన సత్త లోకస్స అత్థాయ హితాయ సుఖాయ పఞ్ఞాసిప్పవిసేసా చ పరిభోగవత్థువిసేసా చ దిస్సన్తీతి. అధిపతిపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

४. అనన్తరపచ్చయో

కతమో అనన్తరపచ్చయో. అనన్తరే ఖణే నిరుద్ధో చిత్త చేతసికధమ్మసమూహో అనన్తరపచ్చయో.

కతమో ధమ్మో అనన్తరపచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నో. పచ్ఛిమే అనన్తరే ఏవ ఖణే ఉప్పన్నో చిత్తచేతసికధమ్మసమూహో తస్స పచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నో.

ఏకస్మిం భవే పటిసన్ధిచిత్తం పఠమభవఙ్గచిత్తస్స అనన్తర పచ్చయో, పఠమ భవఙ్గచిత్తం దుతియభవఙ్గచిత్తస్స అనన్తరపచ్చయోతిఆదినా వత్తబ్బో.

యదా పన ధమ్మయమకే సుద్ధావాసానం దుతియే అకుసలే చిత్తే వత్తమానేతి వుత్తనయేన తస్స సత్తస్స అత్తనో అభినవం అత్తభావం ఆరబ్భ ఏతం మమ ఏసోహమస్మి ఏసో మే అత్తాతి పవత్తం భవనికన్తిక తణ్హాసహగతచిత్తం ఉప్పజ్జతి. తదా పఠమం ద్విక్ఖత్తుం భవఙ్గం చలతి. తతో మనోద్వారావజ్జనచిత్తం ఉప్పజ్జతి. తతో సత్త భవనికన్తికజవనాని ఉప్పజ్జన్తి. తతో పరం భవఙ్గవారో.

అపి చ సో సత్తో తదా పచ్చుప్పన్నభవే కిఞ్చి న జానాతి, పుబ్బభవే అత్తనా అనుభూతం ఆరమ్మణం అనుస్సరమానో అచ్ఛతి. వత్థుస్స పన అతిదుబ్బలత్తా తఞ్చ ఆరమ్మణం అపరిబ్యత్తమేవ హోతి. తం ఆరబ్భ ఉద్ధచ్చసహగతచిత్తమేవ బహులం పవత్తతి.

యదా గబ్భో థోకం వడ్ఢమానో హోతి అతిరేకద్వేమాసం గతో, తదా చక్ఖాదీని ఇన్ద్రియాని పరిపుణ్ణాని హోన్తి. ఏవం సన్తేపి మాతుగబ్భే ఆలోకాదీనం పచ్చయానం అభావతో చక్ఖువిఞ్ఞాణాదీని చత్తారి విఞ్ఞాణాని నుప్పజ్జన్తి, కాయవిఞ్ఞాణమనోవిఞ్ఞాణాని ఏవ ఉప్పజ్జన్తి. సో సత్తో మాతుయా ఇరియాపథపరివత్తనాదీసు బహూని దుక్ఖదోమనస్సాని పచ్చనుభోతి. విజాయనకాలే పన భుసం దుక్ఖం నిగచ్ఛతియేవ. విజాయిత్వాపి యావ వత్థురూపాని ముదూని హోన్తి, పరిపాకం న గచ్ఛన్తి, తావ సో అతిమన్దరూపో ఉత్తానసేయ్యకో హుత్వా అచ్ఛతి. న కిఞ్చి పచ్చుప్పన్నం ఆరమ్మణం సల్లక్ఖేతి. యేభుయ్యేన పురిమ భవానుసారీ ఏవ తస్స విఞ్ఞాణం హోతి. సచే సో నిరయ భవతో ఆగతో హోతి, సో విరూపముఖబహులో హోతి. పురిమాని నిరయారమ్మణాని ఆరబ్భ ఖణే ఖణే విరూపముఖమస్స పఞ్ఞాయతి. అథ దేవలోకతో ఆగతో హోతి, దిబ్బాని ఆరమ్మణాని ఆరబ్భ విప్పసన్నముఖబహులో హోతి, ఖణే ఖణే మిహితముఖమస్స పఞ్ఞాయతి.

యదా పన వత్థురూపాని తిక్ఖాని హోన్తి, పరిపాకం గచ్ఛన్తి. విఞ్ఞాణాని చస్స సువిసదాని పవత్తన్తి. తదా అమన్దరూపో హుత్వా కీళన్తో లీళన్తో మోదన్తో పమోదన్తో అచ్ఛతి. పచ్చుప్పన్నే ఆరమ్మణాని సల్లక్ఖేతి. మాతుభాసం సల్లక్ఖేతి. ఇధ లోకానుసారీ విఞ్ఞాణమస్స బహులం పవత్తతి. పురిమజాతిం పముస్సతి.

కిం పన సబ్బోపి సత్తో ఇమస్మిం ఠానే ఏవ పురిమం జాతిం పముస్సతీతి చే. న సబ్బోపి సత్తో ఇమస్మిం ఠానే ఏవ పముస్సతి. కోచి అతిరేకతరం గమ్భవాసదుక్ఖేన పరిపీళితో గబ్భే ఏవ పముస్సతి. కోచి విజాయనకాలే, కోచి ఇమస్మిం ఠానే

పముస్సతి. కోచి ఇతోపరమ్పి దహరకాలే న పముస్సతి. వుడ్ఢకాలే ఏవ పముస్సతి. కోచి యావజీవంపి న పముస్సతి. ద్వే తయో భవే అనుస్సరన్తోపి అత్థియేవ. ఇమే జాతిస్సరసత్తా నామ హోన్తి.

తత్థ విజాయనకాలతో పట్ఠాయ ఛద్వారికవీథిచిత్తాని పవత్తన్తి. పచ్చుప్పన్నారమ్మణం సల్లక్ఖణతో పట్ఠాయ ఛద్వారికవీథి చిత్తాని పరిపుణ్ణాని పవత్తన్తి. సబ్బత్థపి పురిమం పురిమం అనన్తరే నిరుద్ధం చిత్తం పచ్ఛిమస్స పచ్ఛిమస్స అనన్తరే ఉప్పన్నస్స చిత్తస్స అనన్తర పచ్చయో హోతి. అయఞ్చ అనన్తరపచ్చయో నామ అనమతగ్గే సంసారే ఏకస్స సత్తస్స ఏకప్పబన్ధో ఏవ హోతి. యదా సత్తో అరహత్త మగ్గం లభిత్వా ఖన్ధపరినిబ్బానం పాపుణాతి, తదా ఏవ సో పబన్ధో ఛిజ్జతి.

కేనట్ఠేన అనన్తరో, కేనట్ఠేన పచ్చయోతి. అత్తనో అనన్తరే అత్తసదిసస్స ధమ్మన్తరస్స ఉప్పాదనట్ఠేన అనన్తరో, ఉపకారకట్ఠేన పచ్చయో. తత్థ అత్తసదిసస్సాతి సారమ్మణ భావేన అత్తనా సదిసస్స. సారమ్మణభావేనాతి చ యో ధమ్మో ఆరమ్మణేన వినా న పవత్తతి, సో సారమ్మణో నామ, ఏవం సారమ్మణభావేన. ధమ్మన్తరస్స ఉప్పాదనట్ఠేనాతి పురిమస్మిం చిత్తే నిరుద్ధేపి తస్స చిన్తనకిరియావేగో న వూపసమ్మతి, పచ్ఛిమం చిత్తం ఉప్పాదేత్వా ఏవ వూపసమ్మతి, ఏవం పచ్ఛిమస్స ధమ్మన్తరస్స ఉప్పాదనట్ఠేన.

తత్థ పురిమా పురిమా మాతుపరమ్పరా వియ అనన్తరపచ్చయపరమ్పరా దట్ఠబ్బా. పచ్ఛిమా పచ్ఛిమా ధీతుపరమ్పరా వియ తస్స పచ్చయుప్పన్నపరమ్పరా దట్ఠబ్బా. ఏవం సన్తే అరహన్తానం సబ్బపచ్ఛిమం పరినిబ్బానచిత్తమ్పి పున పటిసన్ధిచిత్తసఙ్ఖాతం ధమ్మన్తరం ఉప్పాదేయ్యాతి. న ఉప్పాదేయ్య. కస్మా, తదా కమ్మకిలేసవేగానం సబ్బసో పటిప్పస్సద్ధిభావేన అచ్చన్తసన్తతరత్తా తస్స చిత్తస్సాతి. అనన్తరపచ్చయ దీపనా నిట్ఠితా.

౫. సమనన్తరపచ్చయో

పచ్చయధమ్మవిభాగో చ పచ్చయుప్పన్నధమ్మవిభాగో చ అనన్తపచ్చయ సదిసో.

కేనట్ఠేన సమనన్తరోతి. సుట్ఠు అనన్తరట్ఠేన సమనన్తరో. యథా సిలాథమ్భాదీసు రూపకలాపా ఏకాబద్ధా సమానాపి రూప ధమ్మభావేన సణ్ఠాన జాతికత్తా మజ్ఝే పరిచ్ఛేదరూపసహితా ఏవ హోన్తి. ద్విన్నం రూపకలాపానం మజ్ఝే అన్తరం నామ వివరం నామ అత్థియేవ. న తథా పురిమపచ్ఛిమానం ద్విన్నం చిత్తచేతసిక కలాపానం మజ్ఝే. తే పన అరూపధమ్మభావేన అసణ్ఠాన జాతికత్తా మజ్ఝే పరిచ్ఛేదధమ్మస్స నామ కస్సచి ఆకాసవివరస్స అభావతో సబ్బసో అన్తర రహితా ఏవ హోన్తి. లోకస్సపి ద్విన్నం కలాపానం అన్తరం నామ న దిస్సతి. తతో ఇమే సత్తా చిత్తం నామ నిచ్చం ధువం థావరం అవిపరిణామధమ్మన్తి ఏవం చిత్తే నిచ్చసఞ్ఞినో హోన్తి. ఏవం సుట్ఠు అనన్తరట్ఠేన సమనన్తరో. అనన్తరట్ఠేనాతి చ అత్తనో అనన్తరే అత్తసదిసస్స ధమ్మన్తరస్స ఉప్పాదనట్ఠేనాతి పుబ్బే వుత్తమేవ.

ఏవం సన్తే నిరోధసమాపత్తికాలే పురిమచిత్తం నామ నేవ సఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనచిత్తం, పచ్ఛిమచిత్తం నామ అరియఫలచిత్తం, ద్విన్నం చిత్తానం అన్తరే ఏకరత్తిదివమ్పి ద్వేరత్తిదివానిపి.ల. సత్తరత్తిదివానిపి అచిత్తకో హోతి. అసఞ్ఞసత్తభూమియంపి పురిమే కామభవే చుతిచిత్తం పురిమచిత్తం నామ. పచ్ఛిమే కామభవే పటిసన్ధిచిత్తం పచ్ఛిమచిత్తం నామ, ద్విన్నం చిత్తానం అన్తరే అసఞ్ఞసత్తభవే పఞ్చకప్పసతాని పుగ్గలో అచిత్తకో తిట్ఠతి. తత్థ ద్వే పురిమచిత్తాని అత్తనో అనన్తరే అత్తసదిసస్స ధమ్మన్తరస్స ఉప్పాదనపచ్చయసత్తిరహితాని హోన్తీతి. న హోన్తి. మహన్తేహి పన భావనాపణిధిబలేహి పటిబాహితత్తా పురిమచిత్తాని చ నిరుజ్ఝమానాని అనన్తరే ధమ్మన్తరస్స ఉప్పాదన సత్తిసహితాని ఏవ నిరుజ్ఝన్తి. పచ్ఛిమచిత్తాని చ ఉప్పజ్జమానాని తస్మిం ఖణే ఏకాబద్ధభావేన అనుప్పజ్జిత్వా చిరకాలే ఏవ ఉప్పజ్జన్తి. న చ ఏత్తకమత్తేన పురిమచిత్తానం అనన్తరే ధమ్మన్తరస్స ఉప్పాదన సత్తినామ నత్థీతి చ, తే అనన్తరపచ్చయధమ్మా నామ న హోన్తీతి చ సక్కా వత్తుం. యథా తం రఞ్ఞో యోధా నామ అత్థి, కదాచి రాజా కాలం ఞత్వా తుమ్హే ఇదాని మాయుజ్ఝథ, యుద్ధకాలో న హోతి, అసుకస్మిం కాలే ఏవ యుజ్ఝథాతి వదేయ్య. తే చ తదా అయుజ్ఝమానా విచరేయ్యుం. ఏవం సన్తేపి తేసం యుజ్ఝనసత్తి నామ నత్థీతి చ, తే యోధా నామ న హోన్తీతి చ న సక్కా వత్తున్తి.

ఏత్థ వదేయ్యుం, ఇమస్మిం పచ్చయే తే పన అరూపధమ్మభావేన అసణ్ఠాన జాతికత్తా మజ్ఝేపరిచ్ఛేదధమ్మస్స నామ కస్సచి అభావతో సబ్బసో అన్తరరహితా ఏవ హోన్తీతి వుత్తం. ఏవం సన్తే పుబ్బే ఆరమ్మణ పచ్చయే భేరిసద్దవీణాసద్దోపమాహి యో చిత్తానం ఖణే ఖణే ఉప్పాదో చ నిరోధో చ వుత్తో, సో అమ్హేహి కథం పచ్చేతబ్బోతి. అఞ్ఞమఞ్ఞవిరుద్ధానం నానాచిత్తానం ఖణమత్తేపి పుబ్బాపర పరివత్తనస్స లోకే పఞ్ఞాయనతో. అయమత్థో పుబ్బే చిత్త యమకదీపనియం విత్థారతో వుత్తోయేవాతి. సమనన్తరపచ్చయ దీపనా నిట్ఠితా.

౬. సహజాతపచ్చయో

పచ్చయధమ్మవిభాగో చ పచ్చయుప్పన్నధమ్మవిభాగోచ వుచ్చతి. ఏకతో ఉప్పన్నా సబ్బేపి చిత్తచేతసికా ధమ్మా అఞ్ఞమఞ్ఞం సహజాత పచ్చయా చ హోన్తి సహజాతపచ్చయుప్పన్నా చ. పటిసన్ధినామక్ఖన్ధా చ పటిసన్ధిసహజాతం హదయవత్థు చ అఞ్ఞమఞ్ఞం సహజాతపచ్చయా చ హోన్తి సహజాతపచ్చయుప్పన్నా చ. సబ్బాని మహాభూతానిపి అఞ్ఞమఞ్ఞం సహజాతపచ్చయా చ హోన్తి పచ్చయుప్పన్నధమ్మా చ. పటిసన్ధిచిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణే సబ్బాని కమ్మజరూపాని చ పవత్తికాలే తస్స తస్స చిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణే తేన తేన చిత్తేన జాతాని సబ్బాని చిత్తజరూపాని చ సహజాతచిత్తస్స పచ్చయుప్పన్నాని నామ. సబ్బాని ఉపాదారూపాని సహజాతమహాభూతానం పచ్చయుప్పన్నాని నామ.

కేనట్ఠేన సహజాతో, కేనట్ఠేన పచ్చయో. సహ జాననట్ఠేన సహజాతో, ఉపకారకట్ఠేన పచ్చయో. తత్థ సహజాననట్ఠేనాతి యో ధమ్మో జాయమానో అత్తనో పచ్చయుప్పన్నేహి ధమ్మేహి సహేవ సయఞ్చ జాయతి ఉప్పజ్జతి, అత్తనో పచ్చయుప్పన్నే చ ధమ్మే అత్తనా సహేవ జనేతి ఉప్పాదేతి, తస్స సో అత్థో సహజాననట్ఠో నామ.

యథా సూరియో నామ ఉదయన్తో సూరియాతపే చ సూరియా లోకే చ అత్తనా సహేవ జనయన్తో ఉదేతి. యథా చ పదీపో నామ జలన్తో పదీపాతపే చ పదీపాలోకే చ అత్తనా సహేవ జనయన్తో జలతి. ఏవమేవం అయం పచ్చయధమ్మో ఉప్పజ్జమానో అత్తనో పచ్చయుప్పన్నధమ్మే అత్తనా సహేవ ఉప్పాదేతి. తత్థ సూరియో వియ ఏకమేకో నామ ధమ్మో, సూరియాతపా వియ తంసమ్పయుత్తధమ్మా, సూరియాలోకా వియ సహజాతరూపధమ్మా. తథా సూరియో వియ ఏకమేకో మహాభూతరూపధమ్మో, సూరియాతపా వియ సహజాతమహాభూతధమ్మా, సూరియాలోకా వియ సహజాతఉపాదారూపధమ్మా, ఏస నయో పదీపుపమాయపీతి. సహజాతపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౭. అఞ్ఞమఞ్ఞపచ్చయో

సహజాతపచ్చయే విభత్తేసు ధమ్మేసు యో యో పచ్చయ ధమ్మోతి వుత్తో, సో సో ఏవ ఇధ పచ్చయధమ్మో చేవ పచ్చయుప్పన్న ధమ్మో చ హోతి. సబ్బేపి చిత్తచేతసికా ధమ్మా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చయధమ్మా చ హోన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చయుప్పన్నధమ్మా. సహజాతా చత్తారో మహాభూతా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చయధమ్మా చ హోన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చయుప్పన్నధమ్మా చ. పటిసన్ధినామక్ఖన్ధా చ పటిసన్ధి సహజాతం హదయవత్థురూపఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చయధమ్మా చ హోన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చయుప్పన్నధమ్మా చ. అత్థో సువిఞ్ఞేయ్యోయేవ.

యథా అఞ్ఞమఞ్ఞం నిస్సాయ ఉస్సాపితా తయో దణ్డా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స నిస్సయా చ హోన్తి, అఞ్ఞమఞ్ఞం నిస్సితా చ. తేసు ఏకమేకస్మిం ఉస్సితే సబ్బే ఉస్సితా హోన్తి, ఏకమేకస్మిం పతన్తే సబ్బే పతన్తి. ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞధమ్మా చ దట్ఠబ్బా.

ఏత్థ వదేయ్యుం, సబ్బే చేతసికా ధమ్మా చిత్తపచ్చయం అలభ మానా ఉప్పజ్జితుం న సక్కోన్తీతి యుత్తం. కస్మా. ఫుసనాదీనం చేతసిక కిచ్చానం విజాననకిచ్చపుబ్బఙ్గమత్తా, మనోపుబ్బఙ్గమాతి హి వుత్తం. చిత్తం పన చేతసికపచ్చయం అలభమానం ఉప్పజ్జితుం న సక్కోతీతి న యుజ్జేయ్యాతి. వుచ్చతే, చేతసికధమ్మా నామ చిత్తస్స సహాయఙ్గాని హోన్తి. తస్మా తేహి వినా చిత్తమ్పి ఉప్పజ్జితుం న సక్కోతియేవ. ఏసేవ నయో చతూసు మహాభూతేసుపీతి. ఉపాదారూపాని పన మహాభూతానం నిస్సన్దమత్తత్తా సహాయఙ్గాని న హోన్తీతి. నను ఆహారరూపఞ్చ జీవితరూపఞ్చ పచ్చయవిసేసత్తా సహాయఙ్గం హోతీతి. వుచ్చతే, ఠితియా ఏవ సహాయఙ్గం హోతి. న ఉప్పాదే. ఇధ పన ఉప్పాదే సహాయఙ్గం అధిప్పేతన్తి. అఞ్ఞమఞ్ఞపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౮. నిస్సయపచ్చయో

తివిధో నిస్సయపచ్చయో, సహజాతనిస్సయో వత్థు పురేజాతనిస్సయో వత్థారమ్మణపురేజాతనిస్సయో.

తత్థ కతమో సహజాతనిస్సయో. సబ్బో సహజాత పచ్చయో సహజాతనిస్సయో. తస్మా తత్థ పచ్చయవిభాగో చ పచ్చయుప్పన్నవిభాగో చ సహజాతపచ్చయే వుత్తనయేన వేదితబ్బో.

కతమో పన వత్థుపురేజాతనిస్సయో. ఛ వత్థూని చక్ఖు వత్థు సోతవత్థు ఘానవత్థు జివ్హావత్థు కాయవత్థు హదయవత్థు. ఇమాని ఛవత్థూని పవత్తికాలే సత్తానం విఞ్ఞాణధాతూనం వత్థుపురే జాతనిస్సయో.

వత్థురూపమేవ పురేజాతం హుత్వా నిస్సయో వత్థుపురేజాత నిస్సయో. తత్థ చిత్తచేతసికానం నిస్సయట్ఠానట్ఠేన వత్థు నామ. పురేజాతన్తి అత్తనో అత్తనో పచ్చయుప్పన్నస్స ధమ్మస్స ఉప్పత్తిక్ఖణతో పురిమే ఖణే జాతం.

తత్థ పటిసన్ధిచిత్తం తదా పురేజాతస్స వత్థురూపస్స అభావతో అత్తనా సహుప్పన్నమేవ హదయవత్థురూపం నిస్సాయ ఉప్పజ్జతి. పఠమ భవఙ్గచిత్తం పన పటిసన్ధిచిత్తేన సహుప్పన్నహదయ వత్థురూపం నిస్సాయ ఉప్పజ్జతి. దుతియభవఙ్గచిత్తం పఠమభవఙ్గచిత్తేన సహుప్పన్నం నిస్సాయ ఉప్పజ్జతి. ఏవం తతియభవఙ్గచిత్తం దుతియ భవఙ్గచిత్తేన సహుప్పన్నన్తిఆదినా యావమరణాసన్నకాలా ద్విన్నం మనోధాతుమనోవిఞ్ఞాణధాతూనం వత్థుపురేజాతనిస్సయో వేదితబ్బో.

యథా వీణాసద్దా నామ వీణాతన్తీసు వీణాదణ్డకేహి పహరణవేగేన ఏవ జాయన్తి, నో అఞ్ఞథా. తథా పఞ్చవిఞ్ఞాణాని నామ పఞ్చవత్థుసఙ్ఖాతేసు పఞ్చద్వారేసు పఞ్చన్నం ఆరమ్మణానం ఆపాతా గమనవేగేన ఏవ జాయన్తి, నో అఞ్ఞథా.

ఆపాతాగమనఞ్చ తేసం ద్వారారమ్మణానం ఠితిపత్తకాలే ఏవ హోతి. ఆపాతాగమనపచ్చయా చ ద్విక్ఖత్తుం భవఙ్గం చలతి. భవఙ్గచలన పచ్చయా చ ఆవజ్జనం ఉప్పజ్జతి. ఆవజ్జనపచ్చయా చ తాని పఞ్చవిఞ్ఞాణాని ఉప్పజ్జన్తి. తస్మా చక్ఖాదీని పఞ్చవత్థూని పురే అతీతభవఙ్గచిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణే ఉప్పన్నాని ఏవ పఞ్చవిఞ్ఞాణధాతూనం వత్థుపురేజాతపచ్చయా హోన్తి.

మరణాసన్నకాలే పన సబ్బాని ఛ వత్థూని చుతిచిత్తతో పురే సత్తరసమస్స భవఙ్గచిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణే ఏవ ఉప్పజ్జన్తి, తతో పరం న ఉప్పజ్జన్తి. తస్మా మరణాసన్నకాలే భవఙ్గచిత్తాని చ సబ్బాని ఛద్వారికవీథిచిత్తాని చ చుతిచిత్తఞ్చ పురేతరం ఉప్పన్నాని తానియేవ అత్తనో అత్తనో వత్థూని నిస్సాయ ఉప్పజ్జన్తి. అయం వత్థుపురేజాత నిస్సయో.

కతమో పన వత్థారమ్మణపురేజాతనిస్సయో. యదా అత్తనో అజ్ఝత్తం వత్థురూపం ఆరబ్భ యం రూపం నిస్సాయ మమ మనోవిఞ్ఞాణం వత్తతి, ఏతం మమ ఏసో హమస్మి ఏసో మే అత్తాతి ఏవం తణ్హామాన దిట్ఠీహి గహణవసేన వా ఏతం అనిచ్చం ఏతం దుక్ఖం ఏతం అనత్తాతి ఏవం సమ్మసనవసేన వా ఆవజ్జనాదీని మనోద్వారికవీథి చిత్తాని పవత్తన్తి. తదా తం తం వత్థురూపం పచ్చేకం తేసం నిస్సయవత్థు చ హోతి తేసం ఆరమ్మణఞ్చ. తస్మా తం తం హదయరూపం తస్స తస్స

చిత్తుప్పాదస్స వత్థారమ్మణపురేజాతపచ్చయో హోతి. అయం వత్థారమ్మణ పురేజాతనిస్సయో. ఏవం నిస్సయపచ్చయో తివిధో హోతి.

ఇధ సుత్తన్తనిస్సయోపి వత్తబ్బో. ఇమే మనుస్సా వా తిరచ్ఛానగతా వా రుక్ఖాదయో వా మహాపథవియం పతిట్ఠితా, మహా పథవీ చ హేట్ఠా మహాఉదకక్ఖన్ధే, మహాఉదకక్ఖన్ధో చ హేట్ఠా మహావాతక్ఖన్ధే, మహావాతక్ఖన్ధో చ హేట్ఠా అజటాకాసే, మనుస్సా గేహేసు, భిక్ఖూ విహారేసు, దేవా దిబ్బవిమానేసూతిఆదినా సబ్బం లోకప్పవత్తిం ఇత్వా నిస్సయపచ్చయో వేదితబ్బో. నిస్సయపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౯. ఉపనిస్సయపచ్చయో

తివిధో ఉపనిస్సయపచ్చయో, ఆరమ్మణూపనిస్సయో అనన్తరూపనిస్సయో పకతూపనిస్సయో. తత్థ ఆరమ్మణూపనిస్సయో ఆరమ్మణాధిపతిపచ్చయసదిసో, అనన్తరూపనిస్సయో అనన్తరపచ్చయసదిసో.

కతమో పకతూపనిస్సయో. సబ్బేపి అతీతానాగత పచ్చుప్పన్నా అజ్ఝత్తబహిద్ధాభూతా చిత్తచేతసికరూపధమ్మా చ నిబ్బానఞ్చ పఞ్ఞత్తి చ సబ్బేసం పచ్చుప్పన్నానం చిత్తచేతసికానం ధమ్మానం యథారహం పకతూపనిస్సయో.

తత్థ అతీతో పరినిబ్బుతో అమ్హాకం బుద్ధో చ ధమ్మో చ అరియసావకసఙ్ఘో చ సమ్ముతిసఙ్ఘపరమ్పరా చ అమ్హాకం పచ్ఛిమ జనానం కుసలుప్పత్తియా పకతూపనిస్సయపచ్చయో. తథా లోకే అతీతా కాలఙ్కతా మాతాపితరో చ ఆచరియా చ పణ్డితసమణబ్రాహ్మణా చ పాకటా నానాతిత్థాచరియా చ మహిద్ధికా మహానుభావా పోరాణకరాజానో చ పచ్ఛిమకానం జనానం కుసలుప్పత్తియా వా అకుసలుప్పత్తియా వా సుఖదుక్ఖుప్పత్తియా వా పకతూపనిస్సయో. తథా హి తే పచ్ఛిమకానం జనానం అత్థాయ నానాసద్ధమ్మపఞ్ఞత్తియో వా నానాఅసద్ధమ్మపఞ్ఞత్తియో వా నానాలోకూపకరణాని వా పురే పట్ఠపేసుం. పచ్ఛిమజనా చ తేహి పట్ఠపితేసు దానసీలాదిధమ్మేసు వా లోకచారిత్త కులగోత్తచారిత్త ధమ్మేసు వా నానాదిట్ఠివాదేసు వా నానాకమ్మాయతనసిప్పాయతన విజ్జాఠానేసు వా యథాపట్ఠపితేసు గామనిగమనగరఖేత్తవత్థు తళాకపోక్ఖరణిఆవాటాదీసు వా గేహరథసకటనావా సమ్పోతసమ్బన్ధాదీసు వా జాతరూపరజతమణిముత్తాదీసు వా దాయజ్జం పటిపజ్జన్తా లోకే వడ్ఢన్తి.

అనాగతోపి మేత్తెయ్యో నామ బుద్ధో చ తస్స ధమ్మో చ తస్స సఙ్ఘో చ ఏతరహి బహుజ్జనానం పారమిపుఞ్ఞప్పవత్తియా పకతూపనిస్సయపచ్చయో. తథా ఇమస్మిం భవే చ పచ్ఛిమే కాలే పటిలభిస్సమానా ఇస్సరియట్ఠానధనధఞ్ఞసమ్పత్తియో పురిమే కాలే ఠితానం మహాజనానం నానాభిసఙ్ఖారుప్పత్తియా పకతూపనిస్సయ పచ్చయో. అనాగతభవే చ అనుభవిస్సమానా భవసమ్పత్తి భోగ సమ్పత్తియో మగ్గఫలనిబ్బానసమ్పత్తియో చ ఏతరహి పచ్చుప్పన్నభవే ఠితానం దానసీలాదిపుఞ్ఞకిరియుప్పత్తియా పకతూపనిస్సయపచ్చయో. యథా హి లోకే హేమన్తే కాలే ధఞ్ఞప్ఫలాని లభిస్సామాతి వస్సికే కాలే కస్సనవప్పనకమ్మాని ఆరభన్తి, కమ్మే సిద్ధే తం తం ధనం లభిస్సామాతి పుబ్బభాగే తం తం వీరియకమ్మం వా తం తం పఞ్ఞాకమ్మం వా ఆరభన్తి. తత్థ ధఞ్ఞప్ఫలప్పటిలాభో చ తం తం ధనప్పటి లాభోచ తం తం కమ్మారమ్భస్స అనాగతపకతూపనిస్సయపచ్చయో తం తం కమ్మారమ్భో చ ధఞ్ఞప్ఫలప్పటిలాభస్స చ తం తం ధనప్పటి లాభస్స చ అతీతపకతూపనిస్సయపచ్చయో. ఏవమేవ పచ్ఛిమే అనాగతే కాలే నానాకమ్మప్ఫలాని సమ్పస్సన్తా పత్థయన్తా మహాజనా పురిమే పచ్చుప్పన్నే కాలే నానాపుఞ్ఞకమ్మాని ఆరభన్తి. తత్థ పుఞ్ఞప్ఫలాని పుఞ్ఞకమ్మానం అనాగతపకతూపనిస్సయపచ్చయో. పుఞ్ఞకమ్మాని పుఞ్ఞప్ఫలానం అతీతపకతూపనిస్సయపచ్చయో. తస్మా అనాగతపకతూపనిస్సయోపి అతీతపకతూపనిస్సయో వియ అతిమహన్తో పచ్చయో హోతి.

పచ్చుప్పన్నా బుద్ధాయో పచ్చయా పచ్చుప్పన్నానం మనుస్సదేవబ్రహ్మానం పచ్చుప్పన్నా మాతాపితరో పచ్చుప్పన్నానం పుత్తధీతాదీనం పచ్చుప్పన్నపకతూప నిస్సయో నామ. సో సుపాకటోయేవ.

అజ్ఝత్తభూతా పకతూపనిస్సయధమ్మా నామ బుద్ధాదీసు సవిఞ్ఞాణకసన్తానేసు ఉప్పన్నా పచ్చయధమ్మా. బహిద్ధాభూతా పకతూపనిస్సయధమ్మా నామ సత్తానం పతిట్ఠానభూతా పథవిపబ్బతనదీ సముద్దాదయో తేసం తేసం సత్తానం బహూపకారా అరఞ్ఞవనరుక్ఖ తిణపుబ్బణ్ణాపరణ్ణాదయో చన్దసూరియగహనక్ఖత్తాదయో వస్సోదకఅగ్గివాతసీతఉణ్హాదయో చ సబ్బేపి తే సత్తానం కుసలుప్పత్తియా వా అకుసలుప్పత్తియా వా సుఖుప్పత్తియా వా దుక్ఖుప్పత్తియా వా బలవపచ్చయా హోన్తి.

ఇమే జనా దిట్ఠేవ ధమ్మే పరినిబ్బాయిస్సామాతి బోధిపక్ఖియ ధమ్మే వా భావేన్తి, అనాగతే బుద్ధకాలే పరినిబ్బాయిస్సామాతి పారమీధమ్మే వా పరిపూరేన్తి. తత్థ నిబ్బానం తేసం ధమ్మానం ఉప్పత్తియా బలవపచ్చయో హోతి.

లోకే నానావోహారభూతా నామపఞ్ఞత్తియో చ బుద్ధ సాసనే తిపిటకపరియత్తిధమ్మభూతా నామపఞ్ఞత్తియో చ తేసం తేసం అత్థానం జాననత్థాయ బలవపచ్చయో.

తత్థ సఙ్ఖతధమ్మా నామ పచ్చయే సతి ఉప్పజ్జన్తి, అసతి నుప్పజ్జన్తి. ఉప్పజ్జిత్వాపి పచ్చయే సతి తిట్ఠన్తి, అసతి న తిట్ఠన్తి. తస్మా తేసం ఉప్పత్తియా వా ఠితియా వా పచ్చయో నామ ఇచ్ఛితబ్బో. నిబ్బానం పన పఞ్ఞత్తి చ అసఙ్ఖతధమ్మా హోన్తి అజాతిధమ్మా అనుప్పాదధమ్మా నిచ్చ ధమ్మా ధువధమ్మా. తస్మా తేసం ఉప్పాదాయ వా ఠితియా వా పచ్చయో నామ నత్థీతి.

కుసలో కుసలస్స ఉపనిస్సయో. సద్ధం ఉపనిస్సాయ దానం దేతి, సీలం సమాదియతీతిఆదినా సుపాకటో. తథా రాగం ఉపనిస్సాయ పాణం హనతి, అదిన్నం ఆదియతీతిఆదినా సప్పాయం ఉతుం సప్పాయం భోజనం ఉపనిస్సాయ కాయికం సుఖం పచ్చనుభోతీతిఆదినా చ అకుసలో అకుసలస్స, అబ్యాకతో అబ్యాకతస్స ఉపనిస్సయోపి సుపాకటో.

కుసలో పన అకుసలస్సపి బలవూపనిస్సయో. దానం దత్వా తేన దానేన అత్తానం ఉక్కంసేతి, పరం వమ్భేతి. తథా సీల సమ్పన్నో హుత్వా సమాధిసమ్పన్నో హుత్వా పఞ్ఞాసమ్పన్నో హుత్వా అత్తానం ఉక్కంసేతి, పరం వమ్భేతి.

కుసలో అబ్యాకతస్సపి బలవూపనిస్సయో. సబ్బాని చతుభూమికకుసలకమ్మాని వా కమ్మపరివారాని కుసలాని వా కాలన్తరే చతుభూమికానం విపాకాబ్యాకతానం బలవూపనిస్సయో. దానపారమిం పూరేన్తా పూరణకాలే బహుం కాయికదుక్ఖం పచ్చనుభవన్తి. తథా సీలపారమిం నిక్ఖమపారమిం పఞ్ఞాపారమిం వీరియపారమిం ఖన్తిపారమిం సచ్చపారమిం అధిట్ఠానపారమిం మేత్తాపారమిం ఉపేక్ఖా పారమిం. ఏసేవ నయో ఝానభావనా మగ్గభావనాసుపి.

అకుసలో కుసలస్సపి బలవూపనిస్సయో. ఇధేకచ్చో పాపం కత్వా పచ్ఛా విప్పటిసారీ హుత్వా తస్స పాపస్స పహానాయ దానసీలఝానమగ్గకుసలాని సమ్పాదేతి. తం పాపం తేసం కుసలానం బలవూపనిస్సయో.

అకుసలో అబ్యాకతస్సపి బలవూపనిస్సయో. ఇధ బహూ జనా దుచ్చరితాని కత్వా చతూసు అపాయేసు పతిత్వా అపాయదుక్ఖం పచ్చనుభవన్తి. దిట్ఠధమ్మేపి కేచి అత్తనో వా పరస్స వా దుచ్చరితకమ్మ పచ్చయా బహుం దుక్ఖం పచ్చనుభవన్తి. కేచి దుచ్చరితకమ్మేన ధనం లభిత్వా సుఖం పచ్చనుభవన్తి. బహుజ్జనా రాగమూలకం బహుం దుక్ఖం పచ్చనుభవన్తి, దోసమూలకం దిట్ఠిమూలకం మానమూలకన్తి.

అబ్యాకతో కుసలస్సపి బలవూపనిస్సయో. ధన సమ్పత్తియా దానం దేతి, సీలం పూరేతి, పఞ్ఞం పూరేతి, భావనాసప్పాయం ఆవాసం వా లేణం వా గుహంవా రుక్ఖం వా అరఞ్ఞం వా పబ్బతం వా గోచరగామం వా ఉతుసప్పాయం వా ఆహారసప్పాయం వా లభిత్వా తం తం భావనం భావేతి.

అబ్యాకతో అకుసలస్సపి బలవూపనిస్సయో. లోకే చక్ఖుసమ్పదం నిస్సాయ బహూని దస్సనమూలాని అకుసలాని ఉప్పజ్జన్తి. ఏస నయో సోతసమ్పదాదీసు . తథా హత్థసమ్పదం పాదసమ్పదం సత్థసమ్పదం ఆవుధసమ్పదన్తిఆదినాపి వత్తబ్బో. ఏవం ఉపనిస్సయో తివిధో హోతి.

ఇధ సుత్తన్తూపనిస్సయోపి వత్తబ్బో. కల్యాణమిత్తం ఉప నిస్సాయ పాపమిత్తం ఉపనిస్సాయ గామం ఉపనిస్సాయ అరఞ్ఞం ఉపనిస్సాయాతిఆదినా బహూసు ఠానేసు ఆగతో. అపి చ పఞ్చనియామధమ్మా సత్తలోక సఙ్ఖారలోక ఓకాసలోక సఙ్ఖాతానం తిణ్ణం లోకానం అవిచ్ఛిన్నప్పవత్తియా బలవపచ్చయా హోన్తి. అయఞ్చ అత్థో నియామదీపనియం అమ్హేహి విత్థారతో దీపితోతి.

కేనట్ఠేన ఆరమ్మణూపనిస్సయోతి. అధిపతిభూతం ఆరమ్మణమేవ ఆరమ్మణికధమ్మానం బలవనిస్సయట్ఠేన ఆరమ్మణూప నిస్సయో.

కేనట్ఠేన అనన్తరూపనిస్సయోతి. పురిమం అనన్తరచిత్తమేవ పచ్ఛిమస్స అనన్తరచిత్తస్స ఉప్పజ్జనత్థాయ బలవనిస్సయట్ఠేన అనన్తరూపనిస్సయో. మాతా వియ పురిమచిత్తం, పుత్తో వియ పచ్ఛిమచిత్తం. యథా మాతా అత్తనో అనన్తరే పుత్తస్స ఉప్పజ్జనత్థాయ బలవూప నిస్సయో హోతి, తథా పురిమచిత్తం పచ్ఛిమచిత్తస్స ఉప్పజ్జనత్థాయాతి.

కేనట్ఠేన పకతూపనిస్సయోతి. పకతియావ లోకే పణ్డితానం పాకటో ఉపనిస్సయో పకతూపనిస్సయో.

ఏత్థ చ అనన్తరూపనిస్సయానుభావో అనన్తరచిత్తే ఏవ ఫరతి. పకతూపనిస్సయానుభావో పన దూరేపి ఫరతియేవ. తథా హి ఇమస్మిం భవే పురిమేసు దివసేసు వా మాసేసు వా సంవచ్ఛరేసు వా దిట్ఠసుతఘాయితసాయితఫుసితవిఞ్ఞాతాని ఆరమ్మణాని పచ్ఛాతథారూపే పచ్చయే సతి వస్ససతేపి మనోద్వారే ఆపాతం ఆగచ్ఛన్తి. ఇదం నామ పుబ్బే మయా దిట్ఠం సుతన్తిఆదినా సత్తా అనుస్సరన్తి. ఓపపాతికసత్తా పన పురిమభవంపి అనుస్సరన్తి. తథా మనుస్సేసుపి అప్పేకచ్చే జాతిస్సరసఞ్ఞాలాభినో. తథా పుబ్బే అనేకసతసహస్సేసు దిట్ఠాదీసు వత్థూసు పచ్ఛా ఏకస్మిం ఖణే ఏకం వత్థుం దిస్వా వా సుత్వా వా తస్మిం ఏవ ఖణే బహూసుపి తేసు మనోవిఞ్ఞాణసన్తానం ఫరమానం పవత్తతీతి. ఉపనిస్సయపచ్చయ దీపనా నిట్ఠితా.

౧౦. పురేజాతపచ్చయో

తివిధో పురేజాతపచ్చయో. వత్థుపురేజాతపచ్చయో చ ఆరమ్మణపురేజాతపచ్చయో చ వత్థారమ్మణపురేజాతపచ్చయో చ.

తత్థ వత్థుపురేజాతో చ వత్థారమ్మణపురేజాతో చ పుబ్బే నిస్సయపచ్చయే నిస్సయనామేన వుత్తా ఏవ.

ఆరమ్మణపురేజాతో నామ పచ్చుప్పన్నాని అట్ఠారసనిప్ఫన్నరూపాని ఏవ. తేసుపి పచ్చుప్పన్నాని రూపసద్దాదీని పఞ్చారమ్మణాని పఞ్చన్నం పఞ్చవిఞ్ఞాణ వీథిచిత్తానం నియమతో ఆరమ్మణపురేజాతపచ్చయా హోన్తి. యథా హి వీణాసద్దా నామ వీణాతన్తీసు వీణాదణ్డకేన పహరణ పచ్చయా ఏవ ఉప్పజ్జన్తి. ఏవఞ్చ సతి తే సద్దా పురేజాతాహి వీణాతన్తి వీణాదణ్డకేహి వినా ఉప్పజ్జితుం న సక్కోన్తి. ఏవమేవం పఞ్చ విఞ్ఞాణ వీథిచిత్తానిపి పఞ్చసు వత్థుద్వారేసు పఞ్చన్నం ఆరమ్మణానం ఆపాతాగమన పచ్చయా ఏవ ఉప్పజ్జన్తి. ఆపాతాగమనఞ్చ తేసం ద్విన్నం ఠితిపత్తకాలే ఏవ హోతి. న కేవలఞ్చ తస్మిం కాలే తాని పఞ్చారమ్మణాని తేసు పఞ్చవత్థూసు ఏవ ఆపాతమాగచ్ఛన్తి. అథ ఖో భవఙ్గమనోద్వారేపి ఆపాతం ఆగచ్ఛన్తియేవ. తస్మిం ఆపాతగమనత్తా ఏవ తం భవఙ్గమ్పి ద్విక్ఖత్తుం చలిత్వా ఉపచ్ఛిజ్జతి, భవఙ్గపచ్ఛేదే ఏవ తాని వీథిచిత్తాని ఉప్పజ్జన్తి. ఏవఞ్చ సతి తాని వీథిచిత్తాని పురేజాతేహి వత్థు ద్వారారమ్మణేహి వినా ఉప్పజ్జితుం న సక్కోన్తీతి. తాని పన సబ్బానిపి అట్ఠారసనిప్ఫన్నరూపాని నిరుద్ధాని హుత్వా అతీతానిపి హోన్తి, అనుప్పన్నాని హుత్వా అనాగతానిపి హోన్తి. ఉప్పన్నాని హుత్వా పచ్చుప్పన్నానిపి హోన్తి. సబ్బానిపి మనోవిఞ్ఞాణవీథిచిత్తానం ఆరమ్మణాని హోన్తి. తేసు పచ్చుప్పన్నాని ఏవ తేసం ఆరమ్మణపురేజాతపచ్చయా హోన్తి. యదా దూరే వా పటిచ్ఛన్నే వా ఠితం తం తం ఆరమ్మణవత్థుం మనసా ఏవ ఆరమ్మణం కరోతి, తదా తం తం వత్థు సచే తత్థ తత్థ విజ్జమానం హోతి, పచ్చుప్పన్నం నామ హోతి. పురేజాతపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౧౧. పచ్ఛాజాతపచ్చయో

పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం పచ్చుప్పన్నం చిత్తం పురేజాతస్స పచ్చుప్పన్నస్స చతు సముట్ఠానికస్స రూపకాయస్స వుడ్ఢివిరుళ్హియా పచ్ఛాజాతపచ్చయో. యథా తం పచ్ఛిమవస్సేసు అనువస్సం వస్సమానాని వస్సోదకాని పురిమవస్సేసు జాతానం రుక్ఖపోతకానం వుడ్ఢివిరుళ్హియా పచ్ఛాజాత పచ్చయా హోన్తీతి.

తత్థ పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం చిత్తన్తి పఠమభవఙ్గతో పట్ఠాయ యావ చుతి చిత్తా సబ్బం చిత్తం వుచ్చతి. పురేజాతస్సాతి పటిసన్ధిచిత్తేన సహుప్పన్నం కమ్మజరూపకాయం ఆదిం కత్వా అజ్ఝత్తసన్తానపరియాపన్నో సబ్బో చతుసముట్ఠానికరూపకాయో వుచ్చతి.

పటిసన్ధిచిత్తేన సహుప్పన్నస్స కమ్మజరూపకాయస్స పఠమ భవఙ్గాదీని పన్నరసభవఙ్గచిత్తాని పచ్ఛాజాతపచ్చయా హోన్తి. పటిసన్ధి చిత్తం పన తేన కాయేన సహుప్పన్నత్తా పచ్ఛజాతం న హోతి. సోళసమభవఙ్గచిత్తఞ్చ తస్స కాయస్స భిజ్జనక్ఖేత్తే ఉప్పన్నత్తా పచ్చయో న హోతి. తస్మా పన్నరసభవఙ్గచిత్తానీతి వుత్తం.

పటిసన్ధిచిత్తస్స ఠితిక్ఖణే పన ద్వే రూపకాయా ఉప్పజ్జన్తి కమ్మజరూపకాయో చ ఉతుజరూపకాయోచ. తథా భఙ్గక్ఖణేపి. పఠమభవఙ్గస్స ఉప్పాదక్ఖణే పన తయో రూపకాయా ఉప్పజ్జన్తి కమ్మజరూపకాయో చ ఉతుజరూపకాయో చ చిత్తజరూపకాయో చ. యదా బహిద్ధాహారప్ఫరణం లభిత్వా అజ్ఝత్తాహారో ఆహారజరూపకాయం జనేతి, తతో పట్ఠాయ చతుసముట్ఠానికా చత్తారో రూపకాయా దీప జాలా వియ పవత్తన్తి. తే ఉప్పాదక్ఖణం అతిక్కమ్మ యావ ఠితిభావేన ధరన్తి, తావ పన్నరసచిత్తాని తేసం కాయానం పచ్ఛాజాతపచ్చయా హోన్తియేవ.

వుడ్ఢివిరుళ్హియాతి చతుసముట్ఠానికరూపసన్తతియా ఉపరూపరి వుడ్ఢియా చ విరుళ్హియా చ. తథాహి పురిమా పురిమా చత్తారో రూపకాయా సచే పచ్ఛాజాత పచ్చయం పునప్పునం లభన్తి, ఏవం సతి తే నిరుజ్ఝన్తాపి పచ్ఛారూపసన్తతిపరమ్పరానం వుడ్ఢియా చ విరుళ్హియా చ వేపుల్లాయ చ బలవ పచ్చయా హుత్వా నిరుజ్ఝన్తీతి. పచ్ఛాజాతపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౧౨. ఆసేవనపచ్చయో

ద్వాదస అకుసలచిత్తాని సత్తరస లోకియకుసల చిత్తాని ఆవజ్జనద్వయవజ్జితాని అట్ఠారసకిరియచిత్తానీతి సత్త చత్తాలీసం లోకియజవనచిత్తాని ఆసేవనపచ్చయో. తేసు నిరన్తరప్పవత్తం జవనసన్తతిం పత్వా పురిమం పురిమం జవనచిత్తం ఆసేవన పచ్చయో. చతూహి మగ్గచిత్తేహి పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం చిత్తం ఆసేవనపచ్చయుప్పన్నం.

కేనట్ఠేన ఆసేవనన్తి. ఉపరూపరిపగుణభావవడ్ఢనట్ఠంథామ బలవడ్ఢనట్ఠఞ్చ పరివాసగ్గాహాపనట్ఠేన.

తత్థ పగుణభావోతి పునప్పునం సజ్ఝాయితస్స పాళిపాఠస్స సుఖేన పవత్తనం వియ జవనట్ఠానజవనకిచ్చసఙ్ఖాతే ఠానకిచ్చవిసేసే పచ్ఛిమ పచ్ఛిమచిత్తస్స సుఖేన పవత్తనం. పరివాసో నామ కోసేయ్యవత్థం పునప్పునం సుగన్ధేన పరివాసనం వియ చిత్తసన్తానే పునప్పున్నం రజ్జనదుస్సనాదినా వా అరజ్జన అదుస్సనాదినా వా పరివాసనం. పురిమస్మిం జవనచిత్తే నిరుద్ధేపి తస్స జవనవేగో న నిరుజ్ఝతి, పచ్ఛిమం చిత్తసన్తానం ఫరమానో పవత్తతియేవ. తస్మా పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం జవనచిత్తం ఉప్పజ్జమానం తేన వేగేన పగ్గహితం బలవతరం హుత్వా ఉప్పజ్జతి. ఏవం పురిమచిత్తం అత్తనో పరివాసం పచ్ఛిమచిత్తం గణ్హాపేతి. పచ్ఛిమఞ్చ చిత్తం పురిమస్స చిత్తస్స పరివాసం గహేత్వా పవత్తతి. ఏవం సన్తేపి సో ఆసేవనవేగో పకతియా సత్తహి చిత్తవారేహి పరిక్ఖయం గచ్ఛతి, తతో పరం తదారమ్మణవిపాక చిత్తం వా ఉప్పజ్జతి, భవఙ్గ చిత్తవారో వా పవత్తతి.

ఇధ సుత్తన్తాసేవనపచ్చయోపి వత్తబ్బో. సతిపట్ఠానం భావేతి, సమ్మప్పధానం భావేతి, సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి, ధమ్మ విచయసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి, సమ్మాదిట్ఠిం భావేతి, సమ్మాసఙ్కప్పం భావేతీతిఆదినా బహూసు ఠానేసు వుత్తో. తత్థ భావేతీతి ఏకంపి దివసం భావేతి, సత్తపి దివసాని భావేతి, ఏకంపి మాసం భావేతి, సత్తపి మాసాని భావేతి, ఏకంపి సంవచ్ఛరం భావేతి, సత్తపి సంవచ్ఛరాని భావేతీతి అత్థో.

పురిమపురిమేసు భవేసు ఆసేవితాని భావితాని బహులీ కతాని కుసలాని వా అకుసలాని వా పచ్ఛిమపచ్ఛిమేసు భవేసు బలవతరానం కుసలానం వా అకుసలానం వా ఉప్పత్తియా ఆసేవన పచ్చయో.

కాలన్తరే వా భవన్తరే వా తాదిసానం కుసలాకుసలానం ఉప్పత్తియా పచ్చయో ఉపనిస్సయపచ్చయో నామ. తేసంయేవ బలవతరత్థాయ పచ్చయో ఆసేవనపచ్చయో నామ.

లోకేపి మహన్తేసు చిత్తభావనాకమ్మేసు వాచా భావనాకమ్మేసు కాయభావనాకమ్మేసు అజ్ఝపచ్చజ్ఝభావనాకమ్మేసు కమ్మాయతనసిప్పాయతనవిజ్జాఠానేసు చ ఆసేవనా భావనా బహులీకమ్మానం నిస్సన్దగుణా నామ సన్దిస్సన్తియేవ.

సబ్బేసం ఖణికధమ్మానం మజ్ఝే ఏవరూపస్స ఆసేవన పచ్చయస్స విజ్జమానత్తా పురిసబలపురిసథామానం ఉపరూపరి వడ్ఢన వసేన చిరకాలం పవత్తితాని పురిసకమ్మాని నిప్ఫత్తిం పాపుణన్తి, సబ్బఞ్ఞుబుద్ధభావంపి గచ్ఛన్తి. ఆసేవనపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౧౩. కమ్మపచ్చయో

దువిధో కమ్మపచ్చయో సహజాతకమ్మపచ్చయో నానాక్ఖణిక కమ్మపచ్చయో.

తత్థ ఖణత్తయసమఙ్గీ భూతా సబ్బాపి కుసలాకుసలా బ్యాకతచేతనా సహజాతకమ్మ పచ్చయో. చేతనాసమ్పయుత్తా సబ్బేపి చిత్తచేతసికా ధమ్మాచ పటిసన్ధిచిత్తేన సహుప్పన్నా కమ్మజరూపధమ్మా చ పవత్తికాలే సబ్బేపి చిత్తజరూపధమ్మా చ తస్స పచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నా.

అతీతా కుసలాకుసలచేతనా నానాక్ఖణికకమ్మ పచ్చయో. బాత్తింసవిధా లోకియవిపాక చిత్తచేతసికా ధమ్మా చ సబ్బే కమ్మజరూపధమ్మా చ తస్స పచ్చయస్స పచ్చయుప్పన్నా.

కేనట్ఠేన కమ్మన్తి. కిరియావిసేసట్ఠేన కమ్మం. చేతనా హి కిరియా విసేసో హోతి సబ్బకమ్మేసు జేట్ఠకత్తా. తా హి సబ్బేసు కాయవచీమనోకమ్మేసు పచ్చుపట్ఠితేసు తస్స తస్స కమ్మస్స నిప్ఫత్తత్థాయ సమ్పయుత్తధమ్మే చేతేతి కప్పేతి సంవిదహతి, ఏకతో ఉట్ఠాపేతి, తస్మా సబ్బకమ్మేసు జేట్ఠకా హోతి. ఇతి కిరియావిసేసట్ఠేన కమ్మం నామ. కరోన్తి ఏతేనాతి వా కమ్మం. కిం కరోన్తి. కాయికకిరియంపి కరోన్తి, వాచసికకిరియంపి కరోన్తి, మానసికకిరియంపి కరోన్తి. తత్థ కాయికకిరియా నామ గమనఠాన నిసజ్జాదయో అభిక్కమనపటిక్కమనాదయో అన్తమసో అక్ఖిదలానం ఉక్ఖిపననిక్ఖిపనానిపి. వాచసికకిరియా నామ వాచాపవత్తనకిరియా. మానసికకిరియా నామ సుచిన్తిత దుచిన్తితకిరియా, అన్తమసో పఞ్చ విఞ్ఞాణానం దస్సనకిచ్చసవనకిచ్చాదీనిపి. సబ్బాపి ఇమా కిరియాయో ఏతాయ చేతనాయ సత్తా కరోన్తి, సంవిదహన్తి, తస్మా సా చేతనా కమ్మం నామ.

అత్తనో పచ్చయుప్పన్నేన సహ జాయతీతి సహజాతం. సహజాతఞ్చ తం కమ్మఞ్చాతి సహజాతకమ్మం. సహజాతకమ్మం హుత్వా పచ్చయో సహజాతకమ్మ పచ్చయో. సహజాతకమ్మభావేన పచ్చయోతి వుత్తం హోతి.

అఞ్ఞో కమ్మస్స ఉప్పత్తిక్ఖణో అఞ్ఞో విపాకస్స ఉప్పత్తిక్ఖణోతి ఏవం విసుం విసుం ఉప్పత్తిక్ఖణో ఏతస్సాతి నానాక్ఖణికం. నానాక్ఖణికఞ్చ తం కమ్మఞ్చాతి నానాక్ఖణికకమ్మం. నానాక్ఖణికకమ్మం హుత్వా పచ్చయో నానాక్ఖణికకమ్మపచ్చయో. నానాక్ఖణికకమ్మపచ్చయభావేన పచ్చయోతి వుత్తం హోతి. అరియమగ్గసమ్పయుత్తా చేతనా అత్తనో నిరుద్ధానన్తరే ఏవ అరియఫలవిపాకం జనేతి, సాపి నానాక్ఖణికా ఏవ హోతి.

ఏత్థ చ ఏకా దానకుసలచేతనా అత్తనా సహజాతానం చిత్తచేతసికానఞ్చ కాయికవాచసికకిరియాభూతానం చిత్తజరూపానఞ్చ సహజాతకమ్మపచ్చయో. తాయ చేతనాయ ఆయతిం కాలన్తరే ఉప్పజ్జమానస్స విపాకక్ఖన్ధస్స చ కమ్మజరూపక్ఖన్ధస్స చ నానాక్ఖణిక కమ్మపచ్చయో. ఏవం ఏకా కమ్మపథపత్తా సుచరితదుచ్చరితచేతనా ద్వీసు కాలేసుద్విన్నం పచ్చయుప్పన్నానం ద్వీహి పచ్చయసత్తీహి పచ్చయో హోతీతి.

ఏత్థ చ నానాక్ఖణికకమ్మపచ్చయే కమ్మన్తి కిరియావిసేసో. సో పన చేతనాయ నిరుద్ధాయపి అనిరుజ్ఝిత్వా తం చిత్తసన్తానం అనుగచ్ఛతియేవ. యదా విపచ్చితుం ఓకాసం లభతి, తదా సో కిరియా విసేసో చుతినన్తరే ఏకో అత్తభావో హుత్వా విపచ్చతి పాతుభవతి. ఓకాసం పన అలభమానా భవసతంపి భవసహస్సంపి భవసతసహస్సంపి తం సన్తానం

అనుగచ్ఛతియేవ. మహగ్గతకమ్మం పన లద్ధోకాసే సతి దుతియభవే బ్రహ్మలోకే ఏకో బ్రహ్మత్తభావో హుత్వా విపచ్చతి పాతుభవతి. సుపరిపక్కకమ్మత్తా పన దుతియభవేయేవ ఖీయతి, తతో పరం నానుగచ్ఛతీతి. కమ్మపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౧౪. విపాకపచ్చయో

ఛత్తింసవిధా విపాకభూతా సహజాతచిత్తచేతసికా ధమ్మా విపాక పచ్చయో. తేయేవ అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చ పటిసన్ధిక్ఖణే కమ్మజరూపాని చ పవత్తిక్ఖణే విపాక చిత్తజాతాని చిత్తజరూపాని చ విపాకపచ్చయుప్పన్నా.

కేనట్ఠేన విపాకోతి. విపచ్చనట్ఠేన విపాకో. విపచ్చనం నామ ముదుతరుణభావం అతిక్కమ్మ విపక్కభావం ఆపజ్జనం. కస్స పన ధమ్మస్స ముదుతరుణభావో, కస్స విపక్కభావోతి. నానాక్ఖణికకమ్మపచ్చయ సఙ్ఖాతస్స అతీతకమ్మస్స ముదుతరుణభావో, తస్సేవ కమ్మస్స విపక్కభావో.

తత్థ ఏకస్స కమ్మస్స చతస్సో అవత్థాయో హోన్తి చేతనా వత్థా కమ్మావత్థా నిమిత్తావత్థా విపాకావత్థాతి.

తత్థ తాయ చేతనాయ నిరుద్ధాయపి తస్సా కిరియా విసేసో న నిరుజ్ఝతి, తం చిత్తసన్తానం అనుగచ్ఛతియేవ. అయం కమ్మావత్థా నామ.

నిమిత్తావత్థాతి తం కమ్మం యదా విపచ్చితుం ఓకాసం లభతి, తదా మరణాసన్నకాలే తస్స పుగ్గలస్స తమేవ కమ్మం వా పచ్చుపట్ఠాతి, సో పుగ్గలో తదా దానం దేన్తో వియ సీలం రక్ఖన్తో వియ పాణఘాతం వా కరోన్తో వియ హోతి. కమ్మనిమిత్తం వా పచ్చుపట్ఠాతి, దాన వత్థుఆదికం వా సత్థాదికం వా అఞ్ఞం వాపి పుబ్బే తస్స కమ్మస్స ఉపకరణభూతం ఆరమ్మణం తదా తస్స పుగ్గలస్స హత్థగతం వియ హోతి. గతినిమిత్తం వా పచ్చుపట్ఠాతి, దిబ్బవిమానాదికం వా నిరయగ్గిజాలాదికం వా ఉప్పజ్జమానభవే ఉపలభితబ్బం వా అనుభవితబ్బం వా ఆరమ్మణం తదా దిస్సమానం హోతి. అయం నిమిత్తా వత్థా నామ.

విపాకావత్థాతి సచే సో పుగ్గలో తథా పచ్చుపట్ఠితం తం కమ్మం వా కమ్మనిమిత్తం వా గతినిమిత్తం వా ఏకం ఆరమ్మణం అముఞ్చమానో మరతి, తదా తం కమ్మం తస్మింభవే విపచ్చతి, తం కమ్మం తస్మింభవే ఏకో అత్తభావో హుత్వా పాతుభవతి . తత్థ పురిమాసు తీసు అవత్థాసు తం కమ్మం ముదుతరుణభూతం హోతి, పచ్ఛిమం పన విపాకావత్థం పత్వా విపక్కభూతం హోతి. తేన వుత్తం విపచ్చనం నామ ముదుతరుణభావం అతిక్కమ్మ విపక్కభావం ఆపజ్జనన్తి. ఏవం విపక్కభావం ఆపన్నో చిత్త చేతసికధమ్మసమూహో విపాకో నామ.

తత్థ యథా అమ్బప్ఫలాని నామ యదా విపక్కభావం ఆపజ్జన్తి, తదా సబ్బసో సినిద్ధరూపాని హోన్తి. ఏవమేవం విపాకధమ్మా నామ నిరుస్సాహా నిబ్యాపారా హుత్వా సబ్బసో సన్తరూపా హోన్తి. తేసం సన్తరూపత్తాయేవ భవఙ్గచిత్తానం ఆరమ్మణం అవిభూతం హోతి, భవఙ్గతో వుట్ఠానకాలే తం ఆరమ్మణం న జానాతి. తథాహి రత్తియం నిద్దాయన్తస్స పురిమభవే మరణాసన్నకాలే యథాగహితం కమ్మాదికం ఆరమ్మణం ఆరబ్భ భవఙ్గసోతం పవత్తమానంపి తస్స భవఙ్గసోతస్స తం ఆరమ్మణం ఆరబ్భ ఇదం నామ మే పురిమభవే ఆరమ్మణం దిట్ఠన్తి కస్సచి జాననవీథిచిత్తస్స ఉప్పత్తియా పచ్చయో న హోతి. సో పుగ్గలో నిద్దాయనకాలేపి ఉట్ఠానకాలేపి పురిమభవసిద్ధం తం నిమిత్తం న జానాతి. ఏవం నిరుస్సాహనిబ్యాపారసన్తరూప భావేన ఉపకారకతా విపాకపచ్చయతా నామాతి. విపాక పచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౧౫. ఆహారపచ్చయో

దువిధో ఆహారపచ్చయో రూపాహారపచ్చయో అరూపాహార పచ్చయో.

తత్థ రూపాహారపచ్చయో నామ కబళీకారాహారసఙ్ఖాతం ఓజ రూపం వుచ్చతి. సో చ అజ్ఝత్తాహారో బహిద్ధాహారోతి దువిధో. కబళీకారాహారభక్ఖానం సత్తానం సబ్బేపి చతుసముట్ఠానికరూపధమ్మా తస్స దువిధస్స రూపాహారస్స పచ్చయుప్పన్నా.

అరూపాహారో పన తివిధో ఫస్సాహారో మనోసఞ్చేతనా హారో విఞ్ఞాణాహారో చ. తయోపేతే ధమ్మా సహజాతానం నామరూపధమ్మానం ఆహారపచ్చయో హోన్తి. సహజాతా చ నామరూప ధమ్మా తేసం పచ్చయుప్పన్నా.

కేనట్ఠేన ఆహారోతి. భుసం హరణట్ఠేన ఆహారో. భుసం హరణట్ఠేనాతిచ దళ్హం పవత్తాపనట్ఠేన, చిరకాలం ఠితియా వుడ్ఢియా విరుళ్హియా వేపుల్లాయ ఉపత్థమ్భనట్ఠేనాతి వుత్తం హోతి. జననకిచ్చయుత్తోపి ఆహారో ఉపత్థమ్భనకిచ్చప్పధానో హోతీతి.

తత్థ దువిధో రూపాహారో అజ్ఝత్తసన్తానే చతుసముట్ఠానికం రూపకాయం ఉపబ్రూహయన్తో భుసం హరతి, దళ్హం పవత్తేతి, చిరం అద్ధానం గమేతి, తం తం ఆయుకప్పపరియోసానం పాపేతీతి ఆహారో.

ఫస్సాహారో ఆరమ్మణేసు ఇట్ఠానిట్ఠరసం నీహరన్తో సమ్పయుత్తధమ్మే భుసం హరతి. మనోసఞ్చేతనాహారో కాయవచీ మనోకమ్మేసు ఉస్సాహం జనేన్తో సమ్పయుత్తధమ్మే భుసం హరతి. విఞ్ఞాణాహారో ఆరమ్మణవిజాననట్ఠేన పుబ్బఙ్గమకిచ్చం వహన్తో సమ్పయుత్తధమ్మే భుసం హరతి, దళ్హం పవత్తేతి, చిరం అద్ధానం గమేతీతి ఆహారో. సమ్పయుత్తధమ్మే భుసం హరన్తో సహజాతరూపధమ్మేపి భుసం హరతియేవ.

ఇధ సుత్తన్తనయోపి వత్తబ్బో. యథా సకుణా నామ చక్ఖూహి దిసావిదిసం విభావేత్వా పత్తేహి రుక్ఖతో రుక్ఖం వనతో వనం ఆకాసేన పక్ఖన్దిత్వా తుణ్డకేహి ఫలాఫలాని తుదిత్వా యావజీవం అత్తానం యాపేన్తి. తథా ఇమే సత్తా ఛహి విఞ్ఞాణేహి ఆరమ్మణాని విభావేత్వా ఛహి మనోసఞ్చేతనాహారేహి ఆరమ్మణవత్థుప్పటిలాభత్థాయ ఉస్సుక్కనం కత్వా ఛహి ఫస్సాహారేహి ఆరమ్మణేసు రసం పాతుభవన్తం కత్వా సుఖదుక్ఖం అనుభవన్తి. విఞ్ఞాణేహి వా ఆరమ్మణాని విభావేత్వా నామరూప సమ్పత్తిం సాధేన్తి. ఫస్సేహి ఆరమ్మణేసు రసం పాతుభవన్తం కత్వా ఆరమ్మణరసానుభవనం వేదనం సమ్పాదేత్వా తణ్హావేపుల్లం ఆపజ్జన్తి. చేతనాహి తణ్హామూలకాని నానాకమ్మాని పసవేత్వా భవతో భవం సంసరన్తి. ఏవం ఆహారధమ్మానం మహన్తం ఆహారకిచ్చం వేదితబ్బన్తి. ఆహారపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౧౬. ఇన్ద్రియపచ్చయో

తివిధో ఇన్ద్రియపచ్చయో సహజాతిన్ద్రియపచ్చయో పురే జాతిన్ద్రియపచ్చయో రూపజీవితిన్ద్రియపచ్చయో.

తత్థ పన్నరసిన్ద్రియధమ్మా సహజాతిన్ద్రియపచ్చయో నామ, జీవితిన్ద్రియం మనిన్ద్రియం సుఖిన్ద్రియం దుక్ఖిన్ద్రియం సోమనస్సిన్ద్రియం దోమనస్సిన్ద్రియం ఉపేక్ఖిన్ద్రియం సద్ధిన్ద్రియం వీరియిన్ద్రియం సతిన్ద్రియం సమాధిన్ద్రియం పఞ్ఞిన్ద్రియం అనఞ్ఞాతఞ్ఞస్సామీతిన్ద్రియం అఞ్ఞిన్ద్రియం అఞ్ఞాతావిన్ద్రియన్తి. తేహి సహజాతా చిత్తచేతసికధమ్మా చ రూపధమ్మా చ తస్స పచ్చయుప్పన్నా.

పఞ్చిన్ద్రియరూపాని పురేజాతిన్ద్రియపచ్చయో, చక్ఖున్ద్రియం సోతిన్ద్రియం ఘానిన్ద్రియం జివ్హిన్ద్రియం కాయిన్ద్రియం. పఞ్చవిఞ్ఞాణచిత్త చేతసిక ధమ్మా తస్స పచ్చయుప్పన్నా.

ఏకం రూపజీవితిన్ద్రియం రూపజీవితిన్ద్రియపచ్చయో. సబ్బాని కమ్మజ రూపాని జీవితరూపవజ్జితాని తస్స పచ్చయుప్పన్నాని.

కేనట్ఠేన ఇన్ద్రియన్తి. ఇస్సరియట్ఠేన ఇన్ద్రియం. తత్థ కత్థ ఇస్సరియన్తి. అత్తనో అత్తనో పచ్చయుప్పన్నేసు ధమ్మేసు ఇస్సరియం. కస్మిం కస్మిం కిచ్చే ఇస్సరియన్తి . అత్తనో అత్తనో కిచ్చే ఇస్సరియం. నామజీవితం సమ్పయుత్తధమ్మానం జీవనకిచ్చే ఇస్సరియం. జీవనకిచ్చేతి ఆయువడ్ఢనకిచ్చే, సన్తతిఠితియా చిరకాలఠితికిచ్చేతి అత్థో. మనిన్ద్రియం ఆరమ్మణగ్గహణకిచ్చే సమ్పయుత్తధమ్మానం ఇస్సరియం. అవసేసో ఇన్ద్రియట్ఠో పుబ్బే ఇన్ద్రియయమకదీపనియం వుత్తోయేవ.

ఏత్థ వదేయ్య, ద్వే ఇత్థిన్ద్రియపురిసిన్ద్రియధమ్మా ఇన్ద్రియభూతా సమానాపి కస్మా ఇన్ద్రియపచ్చయే విసుం న గహితాతి. పచ్చయకిచ్చస్స అభావతో. తివిధఞ్హి పచ్చయకిచ్చం జననకిచ్చఞ్చ ఉపత్థమ్భనకిచ్చఞ్చ అనుపాలనకిచ్చఞ్చ. తత్థ యో పచ్చయో పచ్చయుప్పన్నధమ్మస్స ఉప్పాదాయ పచ్చయో హోతి, యస్మిం అసతి పచ్చయుప్పన్నో ధమ్మో న ఉప్పజ్జతి, తస్స పచ్చయకిచ్చం జననకిచ్చం నామ. యథా అనన్తరపచ్చయో. యో పచ్చయో పచ్చయుప్పన్నధమ్మస్స ఠితియా చ వుడ్ఢియా చ విరుళ్హియా చ పచ్చయో హోతి, యస్మిం అసతి పచ్చయుప్పన్నో ధమ్మో న తిట్ఠతి న వడ్ఢతి న విరూహతి, తస్స పచ్చయకిచ్చం ఉపత్థమ్భనకిచ్చం నామ. యథా పచ్చాజాతపచ్చయో. యో పచ్చయో పచ్చయుప్పన్నస్స ధమ్మస్స పవత్తియా పచ్చయో హోతి, యేన వినా పచ్చయుప్పన్నో ధమ్మో చిరకాలం న పవత్తతి, సన్తతి గమనం ఛిజ్జతి, తస్స పచ్చయ కిచ్చం అనుపాలనకిచ్చం నామ. యథా రూప జీవితిన్ద్రియపచ్చయో. ఏతే పన ద్వే ఇన్ద్రియధమ్మా తేసు తీసు పచ్చయ కిచ్చేసు ఏకకిచ్చంపి నసాధేన్తి, తస్మా ఏతే ద్వే ధమ్మా ఇన్ద్రియ పచ్చయే విసుం న గహితాతి.

ఏతం సన్తే ఏతే ద్వే ధమ్మా ఇన్ద్రియాతిపి న వత్తబ్బాతి. నో న వత్తబ్బా. కస్మా. ఇన్ద్రియకిచ్చసబ్భావతోతి. కిం పన ఏతేసం ఇన్ద్రియకిచ్చన్తి. లిఙ్గనిమిత్తకుత్తఆకప్పేసు ఇస్సరతా ఇన్ద్రియ కిచ్చం. తథా హి యస్స పుగ్గలస్స పటిసన్ధిక్ఖణే ఇత్థిన్ద్రియరూపం ఉప్పజ్జతి, తస్స సన్తానే చతూహి కమ్మాదీహి పచ్చయేహి ఉప్పన్నా పఞ్చక్ఖన్ధ ధమ్మా ఇత్థిభావాయ పరిణమన్తి, సో అత్తభావో ఏకన్తేన ఇత్థిలిఙ్గ ఇత్థినిమిత్త ఇత్థికుత్త ఇత్థాకప్పయుత్తో హోతి, నో అఞ్ఞథా. న చ ఇత్థిన్ద్రియరూపం

తే పఞ్చక్ఖన్ధధమ్మే జనేతి, న చ ఉపత్థమ్భేతి, నాపి అనుపాలేతి, అథ ఖో తే ధమ్మా అత్తనో అత్తనో పచ్చయేహి ఉప్పజ్జమానా ఏవఞ్చేవఞ్చ ఉప్పజ్జన్తూతి ఆణం ఠపేన్తం వియ తేసు అత్తనో అనుభావం పవత్తేతి. తే చ ధమ్మా తథేవ ఉప్పజ్జన్తి, నో అఞ్ఞథాతి. అయం ఇత్థిన్ద్రియరూపస్స ఇత్థిలిఙ్గాదీసు ఇస్సరతా. ఏస నయో పురిసిన్ద్రియరూపస్స పురిసలిఙ్గాదీసు ఇస్సరతాయం. ఏవం ఏతే ద్వే ధమ్మా లిఙ్గాదీసు ఇన్ద్రియకిచ్చ సబ్భావతో ఇన్ద్రియా నామ హోన్తీతి.

హదయవత్థురూపం పన ద్విన్నం విఞ్ఞాణధాతూనం నిస్సయవత్థుకిచ్చం సాధయమానంపి తాసు ఇన్ద్రియకిచ్చం న సాధేతి. న హి భావిత చిత్తస్స పుగ్గలస్స హదయరూపే పసన్నే వా అప్పసన్నే వా జాతేపి మనోవిఞ్ఞాణధాతుయో తదనువత్తికా హోన్తీతి. ఇన్ద్రియ పచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౧౭. ఝానపచ్చయో

సత్త ఝానఙ్గాని ఝానపచ్చయో, వితక్కో విచారో పీతి సోమనస్సం దోమనస్సం ఉపేక్ఖా ఏకగ్గతా. తేహి సహజాతా పఞ్చవిఞ్ఞాణవజ్జితా చిత్తచేతసికధమ్మా చ రూపధమ్మా చ తస్స పచ్చయుప్పన్నా.

కేనట్ఠేన ఝానన్తి. ఉపనిజ్ఝాయనట్ఠేన ఝానం. ఉపనిజ్ఝాయ నట్ఠేనాతి చ మనసా ఆరమ్మణం ఉపగన్త్వా నిజ్ఝాయనట్ఠేన పేక్ఖనట్ఠేన. యథా హి ఇస్సాసో దూరే ఠత్వా ఖుద్దకే లక్ఖమణ్డలే సరం పవేసేన్తో హత్థేహి సరం ఉజుకఞ్చ నిచ్చలఞ్చ కత్వా మణ్డలఞ్చ విభూతం కత్వా చక్ఖునా నిజ్ఝాయన్తో పవేసేతి. ఏవమేవ ఇమేహి అఙ్గేహి చిత్తం ఉజుకఞ్చ నిచ్చలఞ్చ కత్వా ఆరమ్మణఞ్చ విభూతం కత్వా నిజ్ఝాయన్తో పుగ్గలో ఉపనిజ్ఝాయతీతి వుచ్చతి. ఏవం ఉపనిజ్ఝాయిత్వా యంకిఞ్చి కాయకమ్మం వా వచీకమ్మం వా మనోకమ్మం వా కరోన్తో అవిరజ్ఝమానో కరోతి.

తత్థ కాయకమ్మం నామ అభిక్కమప్పటిక్కమాదికం వుచ్చతి. వచీకమ్మం నామ అక్ఖరవణ్ణపరిపుణ్ణం వచీభేదకరణం వుచ్చతి. మనోకమ్మం నామ యంకిఞ్చి మనసా ఆరమ్మణవిభావనం వుచ్చతి. దానకమ్మం వా పాణాతిపాత కమ్మం వా అనురూపేహి ఝానఙ్గేహి వినా దుబ్బలేన చిత్తేన కాతుం న సక్కా హోతి. ఏస నయో సేసేసు కుసలాకుసల కమ్మేసూతి.

అయఞ్చ అత్థో వితక్కాదీనం ఝానఙ్గధమ్మానం విసుం విసుం సభావ లక్ఖణేహి దీపేతబ్బో. సమ్పయుత్తధమ్మే ఆరమ్మణాభినిరోపన లక్ఖణో వితక్కో, సో చిత్తం ఆరమ్మణే దళ్హం నియోజేతి. ఆరమ్మణానుమజ్జనలక్ఖణో విచారో, సో చిత్తం ఆరమ్మణే దళ్హం సంయోజేతి. ఆరమ్మణసమ్పియాయనలక్ఖణాపీతి, సా చిత్తం ఆరమ్మణే పరితుట్ఠం కరోతి. తిస్సోపి వేదనా ఆరమ్మణరసాను భవనలక్ఖణా, తాపి చిత్తం ఆరమ్మణే ఇట్ఠానిట్ఠమజ్ఝత్తరసానుభవన కిచ్చేన దళ్హప్పటిబద్ధం కరోన్తి. సమాధానలక్ఖణా ఏకగ్గతా, సాపి చిత్తం ఆరమ్మణే నిచ్చలం కత్వా ఠపేతీతి. ఝానపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౧౮. మగ్గపచ్చయో

ద్వాదస మగ్గఙ్గాని మగ్గపచ్చయో సమ్మాదిట్ఠి సమ్మాసఙ్కప్పో సమ్మా వాచా సమ్మాకమ్మన్తో సమ్మాఆజీవో సమ్మావాయామో సమ్మాసతి సమ్మాసమాధి మిచ్ఛాదిట్ఠి మిచ్ఛాసఙ్కప్పో మిచ్ఛావాయామో మిచ్ఛాసమాధి. సేసా మిచ్ఛావాచా మిచ్ఛాకమ్మన్తో మిచ్ఛాఆజీవోతి తయో ధమ్మా విసుం చేతసికధమ్మా న హోన్తి. ముసావాదాదివసేన పవత్తానం చతున్నం అకుసలఖన్ధానం నామం. తస్మా తే మగ్గపచ్చయే విసుం న గహితాతి. సబ్బే సహేతుకా చిత్త చేతసికధమ్మా చ సహేతుకచిత్తసహ జాతా రూపధమ్మా చ తస్స పచ్చయుప్పన్నా.

కేనట్ఠేన మగ్గోతి. సుగతిదుగ్గతినిబ్బాన దిసాదేససమ్పా పనట్ఠేన మగ్గో. సమ్మాదిట్ఠిఆదికాని హి అట్ఠ సమ్మామగ్గఙ్గాని సుగతి దిసాదేసఞ్చ నిబ్బానదిసాదేసఞ్చ సమ్పాపనత్థాయ సంవత్తన్తి. చత్తారి మిచ్ఛామగ్గఙ్గాని దుగ్గతిదిసాదేసం సమ్పాపనత్థాయ సంవత్తన్తీతి.

తత్థ ఝానపచ్చయో ఆరమ్మణే చిత్తం ఉజుం కరోతి, ధిరం కరోతి, అప్పనాపత్తం కరోతి. అప్పనాపత్తం నామ గమ్భీరే ఉదకే పక్ఖిత్తో మచ్ఛోవియ కసిణనిమిత్తాదికే నిమిత్తారమ్మణే అనుపవిట్ఠం చిత్తం పవుచ్చతి. మగ్గపచ్చయో వట్టపథే చేతనాకమ్మం వివట్టపథే భావనాకమ్మం ఉజుం కరోతి, ధిరం కరోతి, కమ్మపథపత్తం కరోతి, వుద్ధిం విరుళ్హిం వేపుల్లం కరోతి, భూమన్తరపత్తం కరోతి. అయ మేతేసం ద్విన్నం పచ్చయానం విసేసో.

తత్థ కమ్మపథపత్తం నామ పాణాతిపాతాదీనం కుసలాకుసల కమ్మానం అఙ్గపారిపూరియా పటిసన్ధిజననే సమత్థభావసఙ్ఖాతం కమ్మగతిం పత్తం చేతనాకమ్మం. భూమన్తరపత్తం నామ భావనానుక్కమేన కామ భూమితో పట్ఠాయ యావ లోకుత్తరభూమియా ఏకస్మింఇరియాపథేపి ఉపరూపరిభూమిం పత్తం భావనాకమ్మం. అయఞ్చ అత్థో ఝానపచ్చయే వుత్తనయేన సమ్మాదిట్ఠిఆదికానం మగ్గఙ్గధమ్మానం విసుం విసుం సభావ లక్ఖణేహి దీపేతబ్బోతి. మగ్గపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౧౮. సమ్పయుత్తపచ్చయో

సమ్పయుత్తపచ్చయో విప్పయుత్తపచ్చయోతి ఏకం దుక్కం. అత్థి పచ్చయో నత్థి పచ్చయోతి ఏకం దుక్కం. విగతపచ్చయో అవిగత పచ్చయోతి ఏకం దుక్కం. ఇమాని తీణి పచ్చయదుక్కాని విసుం పచ్చయ విసేసాని న హోన్తి. పుబ్బే ఆగతేసు పచ్చయేసు కేచి పచ్చయా అత్తనో పచ్చయుప్పన్నేహి సమ్పయుత్తా హుత్వా పచ్చయత్తం గచ్ఛన్తి, కేచి విప్పయుత్తా హుత్వా, కేచి విజ్జమానా హుత్వా, కేచి అవిజ్జమానా హుత్వా, కేచి విగతా హుత్వా, కేచి అవిగతా హుత్వా పచ్చయత్తం గచ్ఛన్తీతి దస్సనత్థం ఇమాని తీణి పచ్చయదుక్కాని వుత్తాని.

ఏత్థ చ అత్థీతి ఖో కచ్చాన అయమేకో అన్తో, నత్థీతి ఖో దుతియో అన్తోతి ఏవరూపేసు ఠానేసు అత్థినత్థిసద్దా సస్సతుచ్ఛేదేసుపవత్తన్తి, తస్మా ఏవరూపానం అత్థానం నివత్తనత్థం పున విగతదుక్కం వుత్తం.

సబ్బేపి సహజాతా చిత్తచేతసికా ధమ్మా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చయా చేవ హోన్తి పచ్చయుప్పన్నా చ.

కేనట్ఠేన సమ్పయుత్తో. ఏకుప్పాదతా ఏకనిరోధతా ఏకవత్థుకతా ఏకారమ్మణతాతి ఇమేహి చతూహి సమ్పయోగఙ్గేహి సమన్నాగతో హుత్వా సంయుత్తో ఏకీభావం గతోతి సమ్పయుత్తో.

తత్థ ఏకీభావం గతోతి చక్ఖువిఞ్ఞాణం ఫస్సాదీహి సత్తహి చేతసికేహి సహ ఏకీభావం గతం హోతి, దస్సనన్తి ఏకం వోహారం గచ్ఛతి. అట్ఠ ధమ్మా విసుం విసుం వోహారం న గచ్ఛన్తి, వినిబ్భుజ్జిత్వా విఞ్ఞాతుం న సక్కోతి. ఏస నయో సేసేసు సబ్బచిత్తుప్పాదేసూతి. సమ్పయుత్తపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౨౦. విప్పయుత్తపచ్చయో

చతుబ్బిధో విప్పయుత్తపచ్చయో, సహజాతో వత్థుపురే జాతో వత్థారమ్మణపురేజాతో పచ్ఛాజాతోతి.

తత్థ సహజాతవిప్పయుత్తో నామ ద్విసు సహజాతపచ్చయ పచ్చయుప్పన్నేసు నామరూపేసు నామం వా రూపస్స రూపం వా నామస్స విప్పయుత్తం హుత్వా పచ్చయో. తత్థ నామన్తి పవత్తికాలే చతుక్ఖన్ధనామం, రూపస్సాతి చిత్తజరూపస్స, రూపన్తి పటిసన్ధిక్ఖణే హదయవత్థురూపం, నామస్సాతి పటిసన్ధిచతుక్ఖన్ధనామస్స. సేసా తయోపి విప్పయుత్తపచ్చయా పుబ్బే విభత్తా ఏవాతి. విప్పయుత్తపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౨౧. అత్థిపచ్చయో

సత్తవిధో అత్థిపచ్చయో, సహజాతత్థిపచ్చయో వత్థుపురే జాతత్థి పచ్చయో ఆరమ్మణపురేజాతత్థిపచ్చయో వత్థారమ్మణపురే జాతత్థిపచ్చయో పచ్ఛాజాతత్థిపచ్చయో రూపాహారత్థిపచ్చయో రూప జీవితిన్ద్రియత్థిపచ్చయోతి.

తత్థ సహజాతపచ్చయో ఏవ సహజాతత్థిపచ్చయో నామ. ఏస నయో సేసేసు ఛసు. పచ్చయపచ్చయుప్పన్నవిభాగోపి హేట్ఠా తత్థ తత్థ వుత్తోయేవ.

కేనట్ఠేన అత్థిపచ్చయో. సయం ఖణికపచ్చుప్పన్నతా సఙ్ఖాతేన అత్థిభావేన పచ్చుప్పన్నస్స ధమ్మస్స పచ్చయో అత్థిపచ్చయో. అత్థిపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

౨౨. నత్థిపచ్చయో

౨౩. విగతపచ్చయో

౨౪. అవిగతపచ్చయో

సబ్బో అనన్తరపచ్చయో నత్థి పచ్చయో నామ. తథా విగత పచ్చయో. అవిగతపచ్చయోపి అత్థిపచ్చయేన సబ్బసదిసో. అత్థీతిచ అవిగతోతి చ అత్థతో ఏకమేవ. తథా నత్థీతి చ విగతోతిచ. నత్థివిగతఅవిగతపచ్చయదీపనా నిట్ఠితా.

పచ్చయత్థదీపనా నిట్ఠితా.

పచ్చయసభాగో

పచ్చయసభాగో వుచ్చతే. పఞ్చదస సహజాతజాతికా హోన్తి, చత్తారో మహాసహజాతా చత్తారో మజ్ఝిమసహజాతా సత్త ఖుద్దకసహజాతా. తత్థ చత్తారో మహాసహజాతా నామ సహజాతో సహజాతనిస్సయో సహజాతత్థి సహజాత అవిగతో. చత్తారో మజ్ఝిమసహజాతా నామ అఞ్ఞమఞ్ఞో విపాకో సమ్పయుత్తో సహజాతవిప్పయుత్తో. సత్త ఖుద్దకసహ జాతా నామ హేతు సహజాతాధిపతి సహజాతకమ్మం సహ జాతాహారో సహజాతిన్ద్రియం ఝానం మగ్గో.

తయో రూపాహారా, రూపాహారో రూపాహారత్థి రూపాహారా విగతో.

తీణి రూపజీవితిన్ద్రియాని, రూపజీవితిన్ద్రియం రూపజీవితిన్ద్రియత్థి రూపజీవితిన్ద్రియావిగతం.

సత్తరస పురేజాతజాతికా హోన్తి, ఛ వత్థుపురేజాతా ఛ ఆరమ్మణపురేజాతా పఞ్చ వత్థారమ్మణపురేజాతా. తత్థ ఛ వత్థుపురేజాతా నామ వత్థుపురేజాతో వత్థుపురేజాతనిస్సయో వత్థుపురేజాతిన్ద్రియం వత్థుపురేజాతవిప్పయుత్తం వత్థుపురేజాతత్థి వత్థు పురేజాతఅవిగతో. ఛ ఆరమ్మణపురేజాతా నామ ఆరమ్మణ పురేజాతో కిఞ్చిఆరమ్మణం కోచి ఆరమ్మణాధిపతి కోచి ఆరమ్మణూపనిస్సయో ఆరమ్మణపురేజాతత్థి ఆరమ్మణపురేజాత అవిగతో. కిఞ్చి ఆరమ్మణన్తిఆదీసు కిఞ్చికోచివచనేహి పచ్చుప్పన్నం నిప్ఫన్నరూపం గయ్హతి. పఞ్చ వత్థారమ్మణపురేజాతా నామ వత్థారమ్మణ పురేజాతో వత్థారమ్మణపురేజాతనిస్సయో వత్థారమ్మణపురే జాత విప్పయుత్తో వత్థారమ్మణపురేజాతత్థి వత్థారమ్మణపురేజాత అవిగతో.

చత్తారో పచ్ఛాజాతజాతికా హోన్తి, పచ్ఛాజాతో పచ్ఛాజాతవిప్పయుత్తో పచ్ఛాజాతత్థి పచ్ఛాజాతఅవిగతో.

సత్త అనన్తరా హోన్తి, అనన్తరో సమనన్తరో అనన్తరూప నిస్సయో ఆసేవనం అనన్తరకమ్మం నత్థి విగతో. ఏత్థ చ అనన్తర కమ్మం నామ అరియమగ్గచేతనా, సా అత్తనో అనన్తరే అరియఫలం జనేతి.

పఞ్చ విసుం పచ్చయా హోన్తి, అవసేసం ఆరమ్మణం అవసేసో ఆరమ్మణాధిపతి అవసేసో ఆరమ్మణూప నిస్సయో సబ్బో పకతూపనిస్సయో అవసేసం నానాక్ఖణిక కమ్మం. ఇతి విత్థారతో పట్ఠానపచ్చయా చతుపఞ్ఞాసప్పభేదా హోన్తీతి.

తత్థ సబ్బే సహజాతజాతికా చ సబ్బే పురేజాత జాతికా సబ్బే పచ్ఛాజాతజాతికా రూపాహారో రూపజీవితిన్ద్రియన్తి ఇమే పచ్చుప్పన్నపచ్చయా నామ. సబ్బే అనన్తరజాతికా సబ్బం నానాక్ఖణిక కమ్మన్తి ఇమే అతీతపచ్చయా నామ. ఆరమ్మణం పకతూపనిస్సయోతి ఇమే తేకాలికా చ నిబ్బానపఞ్ఞత్తీనం వసేన కాలవిముత్తా చ హోన్తి.

నిబ్బానఞ్చ పఞ్ఞత్తి చాతి ఇమే ద్వే ధమ్మా అప్పచ్చయా నామ అసఙ్ఖతా నామ. కస్మా. అజాతికత్తా. యేసఞ్హి జాతి నామ అత్థి, ఉప్పాదో నామ అత్థి. తే సప్పచ్చయానామ సఙ్ఖతా నామ పటిచ్చసముప్పన్నా నామ. ఇమే ద్వే ధమ్మా అజాతికత్తా అనుప్పాదత్తా అజాతిపచ్చయత్తాచ అప్పచ్చయా నామ అసఙ్ఖతా నామాతి.

సప్పచ్చయేసు చ ధమ్మేసు సఙ్ఖతేసు ఏకోపి ధమ్మో నిచ్చో ధువో సస్సతో అవిపరీతధమ్మో నామ నత్థి. అథ ఖో సబ్బే తే ఖయట్ఠేన అనిచ్చా ఏవ హోన్తి. కస్మా. సయఞ్చ పచ్చయాయత్తవుత్తి కత్తా పచ్చయానఞ్చ అనిచ్చధమ్మత్తా. నను

నిబ్బానఞ్చ పణ్ణత్తి చ పచ్చయా హోన్తి. తే చ నిచ్చా ధువాతి. సచ్చం. కేవలేన పన నిబ్బానపచ్చయేన వా పణ్ణత్తిపచ్చయేన వా ఉప్పన్నో నామ నత్థి, బహూహి పచ్చయేహి ఏవ ఉప్పన్నో, తే పన పచ్చయా అనిచ్చా ఏవ అధువాతి.

యే చ ధమ్మా అనిచ్చా హోన్తి, తే నిచ్చకాలం సత్తే తివిధేహి దుక్ఖదణ్డేహి పటిపీళేన్తి బాధేన్తి, తస్మా తే ధమ్మా భయట్ఠేన దుక్ఖా ఏవ హోన్తి. తత్థ తివిధా దుక్ఖదణ్డా నామ దుక్ఖదుక్ఖతా సఙ్ఖార దుక్ఖతా విపరిణామదుక్ఖతా.

యే కేచి అనిచ్చా ఏవ హోన్తి, ఏకస్మిం ఇరియాపథేపి పునప్పునం భిజ్జన్తి, తే కథం యావజీవం నిచ్చసఞ్ఞితానం సత్తపుగ్గలానం అత్తా నామ భవేయ్యుం, సారా నామ భవేయ్యుం. యే చ దుక్ఖా ఏవ హోన్తి, తే కథం దుక్ఖప్పటికులానం సుఖకామానం సత్తానం అత్తా నామ భవేయ్యుం, సారా నామ భవేయ్యుం. తస్మా తే ధమ్మా అసారకట్ఠేన అనత్తా ఏవ హోన్తి.

అపి చ యస్మా ఇమాయ చతువీసతియా పచ్చయదేసనాయ ఇమమత్థం దస్సేతి. సబ్బేపి సఙ్ఖతధమ్మా నామ పచ్చయాయత్తవుత్తికా ఏవ హోన్తి, సత్తానం వసాయత్తవుత్తికా న హోన్తి. పచ్చయాయత్త వుత్తికేసు చ తేసు న ఏకోపి ధమ్మో అప్పకేన పచ్చయేన ఉప్పజ్జతి. అథ ఖో బహూహి ఏవ పచ్చయేహి ఉప్పజ్జతీతి, తస్మా అయం దేసనా ధమ్మానం అనత్తలక్ఖణదీపనే మత్థకపత్తా హోతీతి.

పచ్చయసభాగసఙ్గహో నిట్ఠితో.

పచ్చయఘటనానయో

పఞ్చవిఞ్ఞాణేసు పచ్చయఘటనానయో

పచ్చయఘటనానయో వుచ్చతే. ఏకేకస్మిం పచ్చయుప్పన్నే బహున్నం పచ్చయానం సమోధానం పచ్చయఘటనా నామ. యేన పన ధమ్మా సప్పచ్చయా సఙ్ఖతా పటిచ్చసముప్పన్నాతి వుచ్చన్తి, సబ్బే తే ధమ్మా ఉప్పాదే చ ఠితియఞ్చ ఇమేహి చతువీసతియా పచ్చయేహి సహితత్తా సప్పచ్చయా నామ, సప్పచ్చయత్తా సఙ్ఖతా నామ, సఙ్ఖతత్తా పటిచ్చసముప్పన్నా నామ. కతమే పన తే ధమ్మాతి. ఏకవీససతచిత్తాని చ ద్విపఞ్ఞాసచేతసికాని చ అట్ఠవీసతి రూపాని చ.

తత్థ ఏకవీససతచిత్తాని ధాతువసేన సత్తవిధాని భవన్తి, చక్ఖు విఞ్ఞాణధాతు సోతవిఞ్ఞాణధాతు ఘానవిఞ్ఞాణధాతు జివ్హా విఞ్ఞాణధాతు కాయవిఞ్ఞాణధాతు మనోధాతు మనోవిఞ్ఞాణ ధాతూతి. తత్థ చక్ఖువిఞ్ఞాణద్వయం చక్ఖువిఞ్ఞాణధాతు నామ. సోతవిఞ్ఞాణద్వయం సోతవిఞ్ఞాణధాతు నామ. ఘానవిఞ్ఞాణద్వయం ఘానవిఞ్ఞాణధాతు నామ. జివ్హావిఞ్ఞాణద్వయం జివ్హావిఞ్ఞాణధాతు నామ. కాయవిఞ్ఞాణద్వయం కాయవిఞ్ఞాణధాతు నామ. పఞ్చద్వారావజ్జన చిత్తఞ్చ సమ్పటిచ్ఛనచిత్తద్వయఞ్చ మనోధాతు నామ. సేసాని అట్ఠసతం చిత్తాని మనోవిఞ్ఞాణధాతు నామ.

ద్విపఞ్ఞాసచేతసికాని చ రాసివసేన చతుబ్బిధాని భవన్తి, సత్త సబ్బచిత్తికాని చ ఛ పకిణ్ణకాని చ చుద్దస పాపానిచ పఞ్చవీసతి కల్యాణాని చ.

చతువీసతిపచ్చయేసు చ పన్నరసపచ్చయా సబ్బచిత్తుప్పాద సాధారణా హోన్తి, ఆరమ్మణఞ్చ అనన్తరఞ్చ సమనన్తరఞ్చ సహ జాతో చ అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చ నిస్సయో చ ఉపనిస్సయో చ కమ్మఞ్చ ఆహారో చ ఇన్ద్రియఞ్చ సమ్పయుత్తో చ అత్థి చ నత్థి చ విగతో చ అవిగతో చ. న హి కిఞ్చి చిత్తం వా చేతసికం వా ఆరమ్మణేన వినా ఉప్పన్నం నామ అత్థి. తథా అనన్తరాదీహి చ. అట్ఠపచ్చయా కేసఞ్చి చిత్తుప్పాదానం పచ్చయా సాధారణా హోన్తి, హేతు చ అధిపతి చ పురే జాతో చ ఆసేవనఞ్చ విపాకో చ ఝానఞ్చ మగ్గో చ విప్పయుత్తో చ. తత్థ హేతు సహేతుకచిత్తుప్పాదానం ఏవ సాధారణా, అధిపతి చ సాధిపతిజవనానం ఏవ, పురేజాతో చ కేసఞ్చి చిత్తుప్పాదానం ఏవ, ఆసేవనఞ్చ కుసలాకుసలకిరియజవనానం ఏవ, విపాకో చ విపాకచిత్తుప్పాదానం ఏవ, ఝానఞ్చ మనోధాతు మనోవిఞ్ఞాణధాతు చిత్తుప్పాదానం ఏవ, మగ్గో చ సహేతుకచిత్తుప్పాదానం ఏవ, విప్పయుత్తో చ అరూపలోకే చిత్తుప్పాదానం నత్థి, ఏకో పచ్ఛాజాతో రూపధమ్మానం ఏవ విసుంభూతో హోతి.

తత్రాయం దీపనా. సత్త సబ్బచిత్తికాని చేతసికాని నామ, ఫస్సో వేదనా సఞ్ఞా చేతనా ఏకగ్గతా జీవితం మనసికారో. తత్థ చిత్తం అధిపతిజాతికఞ్చ ఆహారపచ్చయో చ ఇన్ద్రియపచ్చయో చ. ఫస్సో ఆహారపచ్చయో. వేదనా ఇన్ద్రియపచ్చయో చ ఝాన పచ్చయో చ. చేతనా కమ్మపచ్చయో చ ఆహారపచ్చయో చ. ఏకగ్గతా ఇన్ద్రియపచ్చయో చ ఝాన పచ్చయో చ మగ్గపచ్చయో చ. జీవితం ఇన్ద్రియపచ్చయో. సేసా ద్వే ధమ్మా విసేసపచ్చయా న హోన్తి.

చక్ఖువిఞ్ఞాణే సత్త సబ్బచిత్తికాని చేతసికాని లబ్భన్తి, విఞ్ఞాణేన సద్ధిం అట్ఠ నామధమ్మా హోన్తి. సబ్బే తే ధమ్మా సత్తహి పచ్చయేహి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చయా హోన్తి చతూహి మహాసహజాతేహి చ విప్పయుత్తవజ్జితేహి తీహి మజ్ఝిమసహజాతేహి చ. తేస్వేవ అట్ఠసు ధమ్మేసు విఞ్ఞాణం సేసానం సత్తన్నం ధమ్మానం ఆహారపచ్చయేన చ ఇన్ద్రియపచ్చయేన చ పచ్చయో హోతి. ఫస్సో ఆహారపచ్చయేన, వేదనా ఇన్ద్రియపచ్చయమత్తేన, చేతనా కమ్మపచ్చయేన చ ఆహార పచ్చయేన చ, ఏకగ్గతా ఇన్ద్రియపచ్చయమత్తేన , జీవితం సేసానం సత్తన్నం ధమ్మానం ఇన్ద్రియపచ్చయేన పచ్చయో హోతి. చక్ఖువత్థురూపం పన తేసం అట్ఠన్నం ధమ్మానం ఛహి వత్థుపురేజాతేహి తస్మిం చక్ఖువత్థుమ్హి ఆపాతమాగతాని పచ్చుప్పన్నాని రూపారమ్మణాని తేసం చతూహి ఆరమ్మణ పురేజాతేహి, అనన్తరనిరుద్ధం పఞ్చద్వారావజ్జనచిత్తఞ్చ పఞ్చహి అనన్తరేహి, పుబ్బే కతం కుసలకమ్మం వా అకుసలకమ్మం వా కుసలవిపాకానం వా అకుసలవిపాకానం వా తేసం నానాక్ఖణికకమ్మపచ్చయేన, కమ్మ సహాయభూతాని పురిమభవే అవిజ్జాతణ్హూపాదానాని చ ఇమస్మిం భవే ఆవాసపుగ్గలఉతుభోజనాదయో చ తేసం అట్ఠన్నం ధమ్మానం పకతూపనిస్సయపచ్చయేన పచ్చయా హోన్తి. ఇమస్మిం చిత్తే హేతు చ అధిపతి చ పచ్ఛాజాతో చ ఆసేవనఞ్చ ఝానఞ్చ మగ్గోచాతి ఛపచ్చయా న లబ్భన్తి, అట్ఠారసపచ్చయా లబ్భన్తి. యథా చ ఇమస్మిం చిత్తే, తథా సోతవిఞ్ఞాణాదీసుపి ఛ పచ్చయా న లబ్భన్తి, అట్ఠారసపచ్చయా లబ్భన్తీతి.

పఞ్చవిఞ్ఞాణేసు పచ్చయఘటనానయో నిట్ఠితో.

అహేతుక చిత్తుప్పాదేసు పచ్చయఘటనానయో

ఛ పకిణ్ణకాని చేతసికాని నామ, వితక్కో విచారో అధిమోక్ఖో వీరియం పీతి ఛన్దో. తత్థ వితక్కో ఝానపచ్చయో చ మగ్గపచ్చయో చ. విచారో ఝానపచ్చయో. వీరియం అధిపతిజాతికఞ్చ ఇన్ద్రియపచ్చయో చ మగ్గపచ్చయో చ. పీతి ఝానపచ్చయో. ఛన్దో అధిపతిజాతికో. అధిమోక్ఖో పన విసేసపచ్చయో న హోతి.

పఞ్చద్వారావజ్జనచిత్తఞ్చ సమ్పటిచ్ఛనచిత్తద్వయఞ్చ ఉపేక్ఖాసన్తీరణ ద్వయఞ్చాతి పఞ్చసు చిత్తేసు దస చేతసికాని లబ్భన్తి, సత్త సబ్బ చిత్తికాని చ పకిణ్ణకేసు వితక్కో చ విచారో చ అధిమోక్ఖో చ. విఞ్ఞాణేన సద్ధిం పచ్చేకం ఏకాదస నామధమ్మా హోన్తి. ఇమేసు చిత్తేసు ఝానకిచ్చం లబ్భతి. వేదనా చ ఏకగ్గతా చ వితక్కో చ విచారో చ ఝానపచ్చయం సాధేన్తి. పఞ్చద్వారావజ్జనచిత్తం పన కిరియచిత్తం హోతి, విపాకపచ్చయో నత్థి. నానాక్ఖణికకమ్మఞ్చ ఉపనిస్సయట్ఠానే తిట్ఠతి. విపాకపచ్చయేన సద్ధిం ఛ పచ్చయా న లబ్భన్తి. ఝానపచ్చయేన సద్ధిం అట్ఠారసపచ్చయా లబ్భన్తి. సేసేసు చతూసు విపాకచిత్తేసు పఞ్చ పచ్చయా న లబ్భన్తి. విపాకపచ్చయేన చ ఝానపచ్చయేన చ సద్ధిం ఏకూనవీసతి పచ్చయా లబ్భన్తి.

సోమనస్ససన్తీరణే పీతియా సద్ధిం ఏకాదసచేతసికా యుజ్జన్తి, మనోద్వారావజ్జనచిత్తే చ వీరియేన సద్ధిం ఏకాదసాతి విఞ్ఞాణేన సద్ధిం ద్వాదస నామధమ్మా హోన్తి. హసితుప్పాదచిత్తే పన పీతియా చ వీరియేన చ సద్ధిం ద్వాదస చేతసికాని యుజ్జన్తి. విఞ్ఞాణేన సద్ధిం తేరస నామధమ్మా హోన్తి. తత్థ సోమనస్ససన్తీరణే ఝానఙ్గేసు పీతిమత్తం అధికం హోతి, పుబ్బే ఉపేక్ఖాసన్తీరణద్వయే వియ పఞ్చపచ్చయా న లబ్భన్తి. ఏకూనవీసతిపచ్చయా లబ్భన్తి. మనోద్వారా వజ్జనచిత్తే చ వీరియమత్తం అధికం హోతి, తఞ్చ ఇన్ద్రియకిచ్చ ఝాన కిచ్చానిసాధేతి. అధిపతికిచ్చఞ్చ మగ్గకిచ్చఞ్చ న సాధేతి. కిరియ చిత్తత్తావిపాకపచ్చయో చ నత్థి. పుబ్బే పఞ్చద్వారావజ్జనచిత్తే వియ విపాక పచ్చయేన సద్ధిం ఛ పచ్చయా న లబ్భన్తి. ఝానపచ్చయేన సద్ధిం అట్ఠరస పచ్చయా లబ్భన్తి. హసితుప్పాదచిత్తేపి కిరియచిత్తత్తా విపాకపచ్చయో నత్థి, జవనచిత్తత్తా పన ఆసేవనం అత్థి, విపాకపచ్చయేన సద్ధిం పఞ్చ పచ్చయా న లబ్భన్తి. ఆసేవనపచ్చయేన సద్ధిం ఏకూనవీసతి పచ్చయా లబ్భన్తి.

అహేతుకచిత్తుప్పాదేసు పచ్చయఘటనానయో నిట్ఠితో.

అకుసలచిత్తుప్పాదేసు పచ్చయఘటనానయో

ద్వాదస అకుసలచిత్తాని, ద్వే మోహమూలికాని అట్ఠ లోభ మూలికాని ద్వే దోసమూలికాని. చుద్దస పాపచేతసికాని నామ మోహో అహిరికం అనోత్తప్పం ఉద్ధచ్చన్తి ఇదం మోహచతుక్కం నామ. లోభో దిట్ఠి మానోతి ఇదం లోభతిక్కం నామ. దోసో ఇస్సా మచ్ఛరియం కుక్కుచ్చన్తి ఇదం దోసచతుక్కం నామ. థినం మిద్ధం విచికిచ్ఛాతి ఇదం విసుం తిక్కం నామ.

తత్థ లోభో దోసో మోహోతి తయో మూలధమ్మా హేతుపచ్చయా, దిట్ఠి మగ్గపచ్చయో, సేసా దసధమ్మా విసేసపచ్చయా న హోన్తి.

తత్థ ద్వే మోహమూలికాని నామ విచికిచ్ఛాసమ్పయుత్తచిత్తం ఉద్ధచ్చ సమ్పయుత్తచిత్తం. తత్థ విచికిచ్ఛాసమ్పయుత్తచిత్తే పన్నరస చేతసికాని ఉప్పజ్జన్తి సత్త సబ్బచిత్తికాని చ వితక్కో విచారో వీరియన్తి తీణి పకిణ్ణకాని చ పాపచేతసికేసు మోహచతుక్కఞ్చ విచికిచ్ఛా చాతి, చిత్తేన సద్ధిం సోళస నామధమ్మా హోన్తి. ఇమస్మిం చిత్తే హేతు పచ్చయోపి మగ్గపచ్చయోపి లబ్భన్తి. తత్థ మోహో హేతుపచ్చయో, వితక్కో చ వీరియఞ్చ మగ్గపచ్చయో, ఏకగ్గతా పన విచికిచ్ఛాయ దుట్ఠత్తా ఇమస్మిం చిత్తే ఇన్ద్రియకిచ్చఞ్చ మగ్గకిచ్చఞ్చ న సాధేతి, ఝానకిచ్చమత్తం సాధేతి. అధిపతి చ పచ్ఛాజాతో విపాకో చాతి తయో పచ్చయాన లబ్భన్తి, సేసా ఏకవీసతిపచ్చయా లబ్భన్తి. ఉద్ధచ్చసమ్పయుత్తచిత్తేపి

విచికిచ్ఛం పహాయ అధిమోక్ఖేన సద్ధిం పన్నరసేవ చేతసికాని, సోళసేవ నామధమ్మా హోన్తి . ఇమస్మిం చిత్తే ఏకగ్గతా ఇన్ద్రియ కిచ్చఞ్చ ఝానకిచ్చఞ్చ మగ్గకిచ్చఞ్చ సాధేతి, తయో పచ్చయా న లబ్భన్తి, ఏకవీసతి పచ్చయా లబ్భన్తి.

అట్ఠసు లోభమూలికచిత్తేసు పన సత్త సబ్బచిత్తికాని చ ఛ పకిణ్ణకాని చ పాపేసు మోహచతుక్కఞ్చ లోభతిక్కఞ్చ థినమిద్ధఞ్చాతి ద్వావీసతి చేతసికాని ఉప్పజ్జన్తి. తేసు లోభో చ మోహోచాతి ద్వే మూలాని హేతుపచ్చయో. ఛన్దో చ చిత్తఞ్చ వీరియఞ్చాతి తయో అధిపతిజాతికా కదాచి అధిపతికిచ్చం సాధేన్తి, ఆరమ్మణాధిపతిపి ఏత్థ లబ్భతి. చేతనా కమ్మపచ్చయో. తయో ఆహారా ఆహారపచ్చయో. చిత్తఞ్చ వేదనా చ ఏకగ్గతా చ జీవితఞ్చ వీరియఞ్చాతి పఞ్చ ఇన్ద్రియధమ్మా ఇన్ద్రియపచ్చయో. వితక్కో చ విచారో చ పీతి చ వేదనా చ ఏకగ్గతాచాతి పఞ్చ ఝానఙ్గాని ఝానపచ్చయో. వితక్కో చ ఏకగ్గతా చ దిట్ఠి చ వీరియఞ్చాతి చత్తారి మగ్గఙ్గాని మగ్గపచ్చయో. పచ్ఛాజాతో చ విపాకో చాతి ద్వే పచ్చయా న లబ్భన్తి. సేసా ద్వావీసతి పచ్చయా లబ్భన్తి.

ద్వీసు దోసమూలికచిత్తేసు పీతిఞ్చ లోభతిక్కఞ్చ పహాయ దోసచతుక్కేన సద్ధిం ద్వావీసతి ఏవ చేతసికాని, దోసో చ మోహో చ ద్వే మూలాని, తయో అధిపతి జాతికా, తయో ఆహారా, పఞ్చ ఇన్ద్రియాని, చత్తారి ఝానఙ్గాని, తీణి మగ్గఙ్గాని. ఏత్థాపి ద్వే పచ్చయా న లబ్భన్తి, ద్వావీసతి పచ్చయా లబ్భన్తి.

అకుసలచిత్తుప్పాదేసు పచ్చయఘటనానయో నిట్ఠితో.

చిత్తుప్పాదేసు పచ్చయఘటనానయో

ఏకనవుతి సోభణచిత్తాని నామ, చతువీసతి కామ సోభణచిత్తాని పన్నరస రూపచిత్తాని ద్వాదస అరూపచిత్తాని చత్తాలీస లోకుత్తరచిత్తాని. తత్థ చతువీసతి కామసోభణ చిత్తాని నామ అట్ఠ కామకుసలచిత్తాని అట్ఠ కామసోభణవిపాక చిత్తాని అట్ఠ కామసోభణకిరియచిత్తాని.

పఞ్చ వీసతి కల్యాణచేతసికాని నామ, అలోభో అదోసో అమోహోచేతి తీణి కల్యాణమూలికాని చ సద్ధా చ సతి చ హిరీ చ ఓత్తప్పఞ్చ తత్రమజ్ఝత్తతా చ కాయపస్సద్ధి చ చిత్త పస్సద్ధి చ కాయలహుతా చ చిత్తలహుతా చ కాయముదుతా చ చిత్త ముదుతా చ కాయకమ్మఞ్ఞతా చ చిత్త కమ్మఞ్ఞతా చ కాయపాగుఞ్ఞతా చ చిత్తపాగుఞ్ఞతా చ కాయుజుకతా చ చిత్తుజుకతా చ సమ్మావాచా సమ్మాకమ్మన్తో సమ్మాఆజీవోతి తిస్సో విరతియో చ కరుణా ముదితాతి ద్వే అప్పమఞ్ఞాయో చ.

తత్థ తీణి కల్యాణమూలాని హేతుపచ్చయో, అమోహో పన అధిపతిపచ్చయే వీమంసాధిపతినామ, ఇన్ద్రియపచ్చయే పఞ్ఞిన్ద్రియం నామ, మగ్గపచ్చయే సమ్మాదిట్ఠి నామ. సద్ధా ఇన్ద్రియపచ్చయే సద్ధిన్ద్రియం నామ. సతి ఇన్ద్రియపచ్చయే సతిన్ద్రియం నామ, మగ్గపచ్చయే సమ్మాసతి నామ. తిస్సో విరతియో మగ్గపచ్చయో, సేసా సత్తరస ధమ్మా విసేసపచ్చయా న హోన్తి.

అట్ఠసు కామకుసలచిత్తేసు అట్ఠతింస చేతసికాని సజ్జయ్యన్తి, సత్త సబ్బచిత్తికాని ఛ పకిణ్ణకాని పఞ్చవీసతి కల్యాణాని. తేసు చ పీతి చతూసు సోమనస్సికేసు ఏవ, అమోహో చతూసు ఞాణసమ్పయుత్తేసు ఏవ, తిస్సో విరతియో సిక్ఖాపదసీలపూరణ కాలే ఏవ, ద్వే అప్పమఞ్ఞాయో సత్తేసు కారుఞ్ఞమోదనాకారేసు ఏవాతి. ఇమేసుపి అట్ఠసు చిత్తేసు ద్వే

వా తీణి వా కల్యాణమూలాని హేతుపచ్చయో, ఛన్దో చ చిత్తఞ్చ వీరియఞ్చ వీమంసాచాతి చతూసు అధిపతిజాతికేసు ఏకమేకోవ కదాచి అధిపతిపచ్చయో. చేతనా కమ్మపచ్చయో. తయో ఆహారా ఆహారపచ్చయో. చిత్తఞ్చ వేదనా చ ఏకగ్గతా చ జీవితఞ్చ సద్ధా చ సతి చ వీరియఞ్చ పఞ్ఞాచాతి అట్ఠ ఇన్ద్రియాని ఇన్ద్రియపచ్చయో. వితక్కో చ విచారో చ పీతి చ వేదనా చ ఏకగ్గతాచాతి పఞ్చఝానఙ్గాని ఝానపచ్చయో. పఞ్ఞా చ వితక్కో చ తిస్సో విరతియో చ సతి చ వీరియఞ్చ ఏకగ్గతాచాతి అట్ఠ మగ్గఙ్గాని మగ్గపచ్చయో. ఇమేసుపి అట్ఠసు చిత్తేసు పచ్ఛాజాతో చ విపాకోచాతి ద్వే పచ్చయా న లబ్భన్తి, సేసా ద్వావీసతిపచ్చయా లబ్భన్తి.

అట్ఠసు కామసోభణకిరియచిత్తేసు తిస్సో విరతియో న లబ్భన్తి, కుసలేసు వియ ద్వే పచ్చయా న లబ్భన్తి, ద్వావీసతి పచ్చయా లబ్భన్తి.

అట్ఠసు కామసోభణవిపాకేసు తిస్సో విరతియో చ ద్వే అప్పమఞ్ఞాయో చ న లబ్భన్తి. అధిపతిపచ్చయో చ పచ్ఛాజాతో చ ఆసేవనఞ్చాతి తయో పచ్చయా న లబ్భన్తి, ఏకవీసతి పచ్చయా లబ్భన్తి.

ఉపరి రూపారూపలోకుత్తరచిత్తేసుపి ద్వావీసతిపచ్చయతో అతిరేకం నత్థి. తస్మా చతూసు ఞాణసమ్పయుత్తకామకుసల చిత్తేసు వియ ఇమేసు పచ్చయఘటనా వేదితబ్బా.

ఏవం సన్తే కస్మా తాని చిత్తాని కామచిత్తతో మహన్త తరాని చ పణీతతరాని చ హోన్తీతి. ఆసేవనమహన్తత్తా. తాని హి చిత్తాని భావనాకమ్మవిసేసేహి సిద్ధాని హోన్తి, తస్మా తేసు ఆసేవనపచ్చయో మహన్తో హోతి. ఆసేవన మహన్తత్తా చ ఇన్ద్రియపచ్చయోపి ఝానపచ్చయోపి మగ్గపచ్చయోపి అఞ్ఞోపి వా తేసం పచ్చయా మహన్తా హోన్తి. పచ్చయానం ఉపరూపరి మహన్తత్తా తాని చిత్తాని ఉపరూపరి చ కామచిత్తతో మహన్తతరాని చ పణీతతరాని చ హోన్తీతి.

చిత్తుప్పాదేసు పచ్చయఘటనానయో నిట్ఠితో.

రూపకలాపేసు పచ్చయఘటనానయో

రూపకలాపేసు పచ్చయఘటనానయో వుచ్చతే. అట్ఠవీసతి రూపాని నామ, చత్తారి మహాభూతాని పథవీ ఆపో తేజో వాయో. పఞ్చ పసాదరూపాని చక్ఖు సోతం ఘానం జివ్హా కాయో. పఞ్చ గోచరరూపాని రూపం సద్దో గన్ధో రసో ఫోట్ఠబ్బం. తత్థ ఫోట్ఠబ్బం తివిధం పథవీఫోట్ఠబ్బం తేజోఫోట్ఠబ్బం వాయోఫోట్ఠబ్బం. ద్వే భావరూపాని ఇత్థిభావరూపం పుమ్భావరూపం. ఏకం జీవితరూపం, ఏకం హదయరూపం. ఏకం ఆహారరూపం. ఏకం ఆకాసధాతురూపం. ద్వే విఞ్ఞత్తిరూపాని కాయవిఞ్ఞత్తిరూపం వచీవిఞ్ఞత్తి రూపం. తీణి వికారరూపాని లహుతా ముదుతా కమ్మఞ్ఞతా. చత్తారి లక్ఖణరూపాని ఉపచయో సన్తతి జరతా అనిచ్చతా.

తత్థ చ రూపధమ్మా రూపధమ్మానం పచ్చయా హోన్తి చత్తారి మహాభూతాని చ జీవితరూపఞ్చ ఆహారరూపఞ్చ. తత్థ చత్తారి మహా భూతాని అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పఞ్చహి పచ్చయేహి పచ్చయా హోన్తి సహజాతేన చ అఞ్ఞమఞ్ఞేన చ నిస్సయేన చ అత్థియా చ అవిగతేనచ. సహజాతానం ఉపాదారూపానం అఞ్ఞమఞ్ఞవజ్జితేహి చతూహి పచ్చయేహి పచ్చయా హోన్తి.

జీవితరూపం సహజాతానం కమ్మజరూపానం ఇన్ద్రియపచ్చయేన పచ్చయో. ఆహారరూపం సహజాతానఞ్చ అసహజాతానఞ్చ సబ్బేసం అజ్ఝత్తరూపధమ్మానం ఆహారపచ్చయేన పచ్చయో.

తత్థేవ తేరస రూపధమ్మా నామధమ్మానం విసేసపచ్చయా హోన్తి, పఞ్చపసాదరూపాని చ సత్త గోచరరూపాని చ హదయవత్థురూపఞ్చ. తత్థ పఞ్చ పసాదరూపాని పఞ్చన్నం విఞ్ఞాణధాతూనం మాతరో వియ పుత్తకానం వత్థుపురేజాతేన చ వత్థుపురేజాతిన్ద్రియేన చ వత్థు పురేజాతవిప్పయుత్తేన చ పచ్చయా హోన్తి. సత్త గోచరరూపాని పఞ్చన్నం విఞ్ఞాణధాతూనం తిస్సన్నం మనోధాతూనఞ్చ పితరో వియ పుత్తకానం ఆరమ్మణపురేజాతేన పచ్చయా హోన్తి. హదయవత్థురూపం ద్విన్నం మనోధాతు మనోవిఞ్ఞాణధాతూనం రుక్ఖో వియ రుక్ఖదేవతానం యథారహం పటిసన్ధిక్ఖణే సహజాతనిస్సయేన పవత్తికాలే వత్థుపురేజాతేన చ వత్థుపురేజాతవిప్పయుత్తేన చ పచ్చయో హోతి.

తేవీసతి రూపకలాపా. తత్థ ఏకాయ రజ్జుయా బన్ధితానం కేసానం కేసకలాపో వియ తిణానం తిణకలాపో వియ ఏకేన జాతిరూపేన బన్ధితానం రూపధమ్మానం కలాపో పరిపిణ్డిరూప కలాపో నామ.

తత్థ చత్తారి మహాభూతాని వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజాతి ఇమే అట్ఠ ధమ్మా ఏకో సబ్బమూలకలాపో నామ, సబ్బమూలట్ఠకన్తి చ వుచ్చతి.

నవ కమ్మజరూపకలాపా, – జీవితనవకం వత్థుదసకం కాయ దసకం ఇత్థిభావదసకం పుమ్భావదసకం చక్ఖుదసకం సోతదసకం ఘానదసకం జివ్హాదసకం. తత్థ సబ్బమూలట్ఠకమేవజీవితరూపేన సహ జీవితనవకం నామ. ఏతదేవ కమ్మజకలాపేసు మూలనవకం హోతి. మూలనవకమేవ యథాక్కమం హదయవత్థురూపాదీహి అట్ఠరూపేహి సహ వత్థుదసకాదీని అట్ఠదసకాని భవతి. తత్థ జీవితనవకఞ్చ కాయదసకఞ్చ భావదసకానిచాతి చత్తారో కలాపా సకల కాయే పవత్తన్తి. తత్థ జీవితనవకన్తి పాచకగ్గి చ కాయగ్గి చ వుచ్చతి. పాచకగ్గి నామ పాచకతేజో కోట్ఠాసో, సో ఆమాసయే పవత్తిత్వా అసితపీతఖాయితసాయితాని పరిపాచేతి. కాయగ్గి నామ సకలకాయబ్యాపకో ఉస్మాతేజో కోట్ఠాసో, సో సకల కాయే పవత్తిత్వా పిత్తసేమ్హలోహితాని అపూతీని విప్పసన్నాని కరోతి. తేసం ద్విన్నం విసమవుత్తియా సతి సత్తా బహ్వాబాధా హోన్తి, సమవుత్తియా సతి అప్పాబాధా. తదుభయం జీవితనవకం సత్తానం ఆయుం సమ్పాదేతి. వణ్ణం సమ్పాదేతి. కాయదసకం సకలకాయే సుఖసమ్ఫస్స దుక్ఖసమ్ఫస్సాని సమ్పాదేతి. భావ దసకాని ఇత్థీనం సబ్బే ఇత్థాకారే సమ్పాదేతి. పురిసానం సబ్బే పురిసాకారే సమ్పాదేహి. సేసాని వత్థుదసకాదీని పఞ్చదసకాని పదేసదసకాని నామ. తత్థ వత్థుదసకం హదయకోసబ్భన్తరే పవత్తిత్వా సత్తానం నానాపకారాని సుచిన్తితదుచిన్తితాని సమ్పాదేతి. చక్ఖుదసకాదీని చత్తారి దసకాని చక్ఖుగుళ కణ్ణబిల నాసబిల జివ్హతలేసు పవత్తిత్వా దస్సన సవన ఘాయన సాయనాని సమ్పాదేతి.

అట్ఠ చిత్తజరూపకలాపా, సబ్బమూలట్ఠకం సద్దనవకం కాయ విఞ్ఞత్తినవకం సద్దవచీవిఞ్ఞత్తిదసకన్తి చత్తారో మూలకలాపా చ తేయేవ లహుతా ముదుతా కమ్మఞ్ఞతాసఙ్ఖాతేహి తీహి వికార రూపేహి సహ చత్తారో సవికారకలాపా చ.

తత్థ సరీరధాతూనం విసమప్పవత్తికాలే గిలానస్స మూల కలాపాని ఏవ పవత్తన్తి. తదా హి తస్స సరీరరూపాని గరూని వా థద్ధాని వా అకమ్మఞ్ఞాని వా హోన్తి, యథారుచి ఇరియపథంపి పవత్తేతుం అఙ్గ పచ్చఙ్గానిపి చాలేతుం వచనంపి కథేతుం దుక్ఖో హోతి. సరీరధాతూనం సమప్పవత్తికాలే పన అగిలానస్స గరుథద్ధాదీనం సరీరదోసానం అభావతో సవికారా పవత్తన్తి. తేసు చ చిత్తఙ్గవసేన కాయఙ్గ చలనే ద్వే కాయవిఞ్ఞత్తికలాపా పవత్తన్తి. చిత్తవసేనేవ ముఖతో వచనసద్దప్పవత్తికాలే

ద్వే వచీవిఞ్ఞత్తికలాపా, చిత్తవసేనేవ అక్ఖరవణ్ణరహితానం హసనరోదనాదీనం అవచనసద్దానం ముఖతో పవత్తికాలే ద్వే సద్దకలాపా, సేసకాలేసు ద్వే ఆది కలాపా పవత్తన్తి.

చత్తారో ఉతుజరూపకలాపా, సబ్బమూలట్ఠకం సద్దనవకన్తి ద్వే మూలకలాపా చ ద్వే సవికారకలాపా చ. తత్థ అయం కాయో యావజీవం ఇరియాపథసోతం అనుగచ్ఛన్తో యాపేతి, తస్మా ఇరియాపథనానత్తం పటిచ్చ ఇమస్మిం కాయే ఖణే ఖణే ధాతూనం సమప్పవత్తివిసమప్పవత్తియో పఞ్ఞాయన్తి. తథా ఉతునానత్తం పటిచ్చ ఆహారనానత్తం పటిచ్చ వాతాతపసప్ఫస్సనానత్తం పటిచ్చ కాయఙ్గ పరిహారనానత్తం పటిచ్చ అత్తూపక్కమపరూపక్కమనానత్తం పటిచ్చ. తత్థ విసమప్పవత్తికాలే ద్వే మూలకలాపా ఏవ పవత్తన్తి, సమప్పవత్తికాలే ద్వే సవికారా. తేసు చ ద్వే సద్దకలాపా చిత్తజసద్దతో పరమ్పరసద్దేసు చ అఞ్ఞేసు లోకే నానప్పకారసద్దేసు చ పవత్తన్తి.

ద్వే ఆహారజరూపకలాపా, – సబ్బమూలట్ఠకం సవికారన్తి. ఇమే ద్వే కలాపా సప్పాయేన వా అసప్పాయేన వా ఆహారేన జాతానం సమరూపవిసమరూపానం వసేన వేదితబ్బా.

ఆకాసధాతు చ లక్ఖణరూపానిచాతి పఞ్చరూపాని కలాప ముత్తాని హోన్తి. తేసు ఆకాసధాతు కలాపానం అన్తరా పరిచ్ఛేద మత్తత్తా కలాపముత్తా హోతి. లక్ఖణరూపాని సఙ్ఖతభూతానం రూప కలాపానం సఙ్ఖతభావజాననత్థాయ లక్ఖణమత్తత్తా కలాప ముత్తాని.

ఇమే తేవీసతి కలాపా అజ్ఝత్తసన్తానే లబ్భన్తి. బహిద్ధా సన్తానే పన ద్వే ఉతుజమూలకలాపా ఏవ లబ్భన్తి. తత్థ ద్వే రూప సన్తానాని అజ్ఝత్తసన్తానఞ్చ బహిద్ధాసన్తానఞ్చ. తత్థ అజ్ఝత్తసన్తానం నామ సత్తసన్తానం వుచ్చతి. బహిద్ధాసన్తానం నామ పథవీపబ్బతనదీసముద్ద రుక్ఖతిణాదీని వుచ్చతి. తత్థ అజ్ఝత్తసన్తానే అట్ఠవీసతి రూపాని తేవీసతి రూపకలాపాని లబ్భన్తి.

తత్థ పటిసన్ధినామధమ్మా పటిసన్ధిక్ఖణే కమ్మజరూపకలాపానం ఛధా పచ్చయా హోన్తి చతూహి మహాసహజాతేహి చ విపాకేన చ విప్పయుత్తేన చ. హదయవత్థురూపస్స పన అఞ్ఞమఞ్ఞేన సహ సత్తధా పచ్చయా హోన్తి. తేస్వేవ నామధమ్మేసు హేతుధమ్మా హేతుభావేన, చేతనా కమ్మభావేన, ఆహారధమ్మా ఆహారభావేన, ఇన్ద్రియ ధమ్మా ఇన్ద్రియభావేన, ఝానధమ్మా ఝాన భావేన, మగ్గధమ్మా మగ్గ భావేనాతి యథారహం ఛధా పచ్చయా హోన్తి. అతీతాని పన కుసలాకుసలకమ్మాని ఏకధావ పచ్చయా హోన్తి కమ్మపచ్చయేన, పఠమభవఙ్గాదికా పచ్ఛాజాతా పవత్తనామధమ్మా పురేజాతానం కమ్మజరూప కలాపానం ఏకధా పచ్చయా హోన్తి పచ్ఛాజాతేన. ఏత్థ చ పచ్ఛాజాత వచనేన చత్తారో పచ్ఛాజాతజాతికా పచ్చయా గహితా హోన్తి. అతీతాని చ కమ్మాని ఏకధావ పచ్చయా హోన్తి. ఏవం నామధమ్మా కమ్మజరూపకలాపానం యథారహం చుద్దసహి పచ్చయేహి పచ్చయా హోన్తి. ఇధ దసపచ్చయా న లబ్భన్తి ఆరమ్మణఞ్చ అధిపతి చ అనన్తరఞ్చ సమనన్తరఞ్చ ఉపనిస్సయో చ పురేజాతో చ ఆసేవనఞ్చ సమ్పయుత్తో చ నత్థి చ విగతో చ.

పవత్తికాలే రూపజనకా నామధమ్మా అత్తనా సహజాతానం చిత్తజరూపకలాపానం పఞ్చధా పచ్చయా హోన్తి చతూహి మహాసహ జాతేహి చ విప్పయుత్తేన చ. తేస్వేవ నామధమ్మేసు హేతుధమ్మా హేతుభావేన, అధిపతిధమ్మా అధిపతిభావేన, చేతనా కమ్మభావేన, విపాకధమ్మా విపాకభావేన, ఆహారధమ్మా ఆహార భావేన, ఇన్ద్రియధమ్మా ఇన్ద్రియభావేన, ఝానధమ్మా ఝానభావేన, మగ్గధమ్మా మగ్గభావేనాతి యథారహం అట్ఠధా పచ్చయా హోన్తి. పచ్ఛాజాతా సబ్బే

నామధమ్మా పురేజాతానం చిత్తజరూపకలాపానం ఏకధా పచ్చయా హోన్తి పచ్ఛాజాతేన. ఏవం నామధమ్మా చిత్తజరూప కలాపానం యథారహం చుద్దసహి పచ్చయేహి పచ్చయా హోన్తి. ఇధపి దస పచ్చయా న లబ్భన్తి ఆరమ్మణఞ్చ అనన్తరఞ్చ సమనన్తరఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చ ఉపనిస్సయో చ పురేజాతో చ ఆసేవనఞ్చ సమ్పయుత్తో చ నత్థి చ విగతో చ.

పటిసన్ధిచిత్తస్స ఠితికాలతో పట్ఠాయ పవత్తికాలే సబ్బేపి నామధమ్మా సబ్బేసం ఉతుజరూపకలాపానఞ్చ ఆహారజరూప కలాపానఞ్చ ఏకధా పచ్చయా హోన్తి పచ్ఛాజాతవసేన. ఏత్థపి పచ్ఛాజాతవచనేన చత్తారో పచ్ఛాజాతజాతికా గహితా హోన్తి, సేసా వీసతి పచ్చయా న లబ్భన్తి.

సబ్బేసు పన తేవీసతియా రూపకలాపేసుచత్తారోమహా భూతా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పఞ్చధా పచ్చయా హోన్తి చతూహి మహాసహ జాతేహి చ అఞ్ఞమఞ్ఞేన చ, సహజాతానం ఉపాదారూపానం చతుధా పచ్చయా హోన్తి చతూహి మహాసహజాతేహి . ఆహారరూపం సహజాతానఞ్చ అసహజాతానఞ్చ సబ్బేసం అజ్ఝత్తరూపకలాపానం ఆహార పచ్చయేన పచ్చయో హోతి. నవసు కమ్మజరూపకలాపేసు జీవితరూపం సహజాతానమేవ రూపానం ఇన్ద్రియపచ్చయేన పచ్చయో హోతి. ఏవం అజ్ఝత్తరూపధమ్మా అజ్ఝత్తరూపధమ్మానం సత్తధా పచ్చయా హోన్తి. బహిద్ధా రూపధమ్మా పన బహిద్ధాభూతానం ద్విన్నం ఉతుజరూపకలాపానం పఞ్చధా పచ్చయా హోన్తీతి.

రూపకలాపేసు పచ్చయఘటనానయో నిట్ఠితో.

ఏత్థ చ పట్ఠానసద్దస్స అత్థో వత్తబ్బో. పధానం ఠానన్తి పట్ఠానం. తత్థ పధానన్తి పముఖం, ఠానన్తి పచ్చయో, పముఖపచ్చయో ముఖ్యపచ్చయో ఏకన్తపచ్చయోతి వుత్తం హోతి. సో చ ఏకన్త పచ్చయో ఏకన్తపచ్చయుప్పన్నం పటిచ్చ వత్తబ్బో.

దువిధఞ్హి పచ్చయుప్పన్నం ముఖ్యపచ్చయుప్పన్నం నిస్సన్దపచ్చయుప్పన్నన్తి. తత్థ ముఖ్యపచ్చయుప్పన్నం నామ మూలపచ్చయుప్పన్నం, నిస్సన్దపచ్చయుప్పన్నం నామ పరమ్పర పచ్చయుప్పన్నం. తత్థ మూలపచ్చయుప్పన్నమేవ ఏకన్తపచ్చయుప్పన్నం నామ. తఞ్హి అత్తనో పచ్చయే సతి ఏకన్తేన ఉప్పజ్జతియేవ, నో నుప్పజ్జతి. పరమ్పరపచ్చయుప్పన్నం పన అనేకన్తపచ్చయుప్పన్నంనామ, తఞ్హి తస్మిం పచ్చయే సతిపి ఉప్పజ్జతి వా, న వా ఉప్పజ్జతి. తత్థ ఏకన్తపచ్చయుప్పన్నం పటిచ్చ సో పచ్చయో ఏకన్తపచ్చయో నామ. సో ఏవ ఇమస్మిం మహాపకరణే వుత్తో. తతో ఏవ అయం చతువీసతిపచ్చయగణో చ ఇమం మహా పకరణఞ్చ పట్ఠానన్తి వుచ్చతి.

తత్థ ఏకస్స పురిసస్స ధనధఞ్ఞత్థాయ లోభో ఉప్పజ్జతి. సో లోభవసేన ఉట్ఠాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా ఏకస్మిం పదేసే ఖేత్తాని కరోతి, వత్థూని కరోతి, ఉయ్యానాని కరోతి. తేసు సమ్పజ్జమానేసు సో పురిసో బహూని ధనధఞ్ఞాని లభిత్వా అత్తనా చ పరిభుఞ్జతి, పుత్తదారే చ పోసేతి, పుఞ్ఞాని చ కరోతి, పుఞ్ఞఫలాని చ ఆయతిం పచ్చనుభవిస్సతి. తత్థ లోభసహ జాతాని నామరూపాని ముఖ్యపచ్చయుప్పన్నాని నామ. తతో పరం యావ ఆయతిం భవేసు పుఞ్ఞఫలాని పచ్చనుభోతి, తావ ఉప్పన్నాని పరమ్పరఫలాని తస్స లోభస్స నిస్సన్దపచ్చయుప్పన్నాని నామ. తేసు ద్వీసు పచ్చయుప్పన్నేసు ముఖ్యపచ్చయుప్పన్నమేవ పట్ఠానే వుత్తం. నిస్సన్దపచ్చయుప్పన్నం పన సుత్తన్తనయేన కథేతబ్బం. తత్థ సుత్తన్తనయో నామ ఇమస్మిం సతి ఇదం హోతి, ఇమస్స ఉప్పాదా ఇదం ఉప్పజ్జతీతి ఏవరూపో పచ్చయనయో. అపి చ లోభో దోసో మోహోతి తయో ధమ్మా సకలస్స సత్తలోకస్సపి సఙ్ఖారలోకస్సపి ఓకాస లోకస్సపి విపత్తియా మూలట్ఠేన హేతూ నామ.

అలోభో అదోసో అమోహోతి తయో ధమ్మా సమ్పత్తియా మూలట్ఠేన హేతూనామాతి కథేతబ్బం. ఏస నయో సబ్బేసు పట్ఠానపచ్చయేసు యథారహం వేదితబ్బో. ఏవఞ్చ సతి లోకే సబ్బా లోకప్పవత్తియో ఇమేసం చతువీసతియా పచ్చయానం ముఖ్య పచ్చయుప్పన్నేన సద్ధిం నిస్సన్దపచ్చయుప్పన్నా ఏవ హోన్తీతి వేదితబ్బోతి.

ఏత్తావతా పచ్చయానం అత్థదీపనా పచ్చయానం సభాగసఙ్గహో పచ్చయానం ఘటనానయోతి తీహి కణ్డేహి పరిచ్ఛిన్నా పట్ఠానుద్దేస దీపనీ నిట్ఠితా హోతి.

మ్రమ్మరట్ఠే మోంజ్వానగరే లేడీతీఅరఞ్ఞవిహారవాసినా మహా థేరేన కతాయం పచ్చయుద్దేసదీపనీ.